Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ РЕСПУБЛИКАНСКА КОМИТЕДЭЙ, БУРЯАДАЙ ССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

...эмнай 1921 оной ...бриин 21-һээ гарана. | № 246 (18569) | 1990 оной октябриин 25, четверг | Сэн 3 мүн.

КРЕМЛЬДЭ УУЛЗАЛГА БОЛОБО

Автономито республикануудай хүтэлбэрилэгшэдэй гүйлтаар СССР-эй Президент М. С. Горбачев тэдээнтэй октябриин 23-да уулзаһан байгаа. Союзна шэнэ хэлсээе зохёолгодо ба шэнэдхэгдэһэн Союзда тэдэнэй үүргэ тухай гүнзэгы хөөрэлдөөн болобо. СССР-эй газар дайда дээрэ ажаһуудаг бүхы үндэһэ яһатанай арадуудай һалбаран хүгжэхын тула адли тэгшэ эрхэ ба арга боломжонуудые лаб хангаха уялгатай түүхын энэ документые түргөөр бэлдэхэ хэрэгтэй гэжэ уулзалгада хабаадагшад хэлэбэ.

Союзна шэнэ хэлсээ зохёоходо, бүхы һанамжануудые хараада абаха шухала гэжэ уулзалгын түгэсхэлдэ М. С. Горбачев хэлээ һэн. Манай гүрэн олон үндэһэ яһатанай байгаа, байхашье гэжэ Президент онсолон зааба. Демократиин үндэһэ һуури дээрэ шэнэдхэгдэхэ, манай ороной бүхы эрхэтэдэй болон арадуудай эрхэнүүд ба аша туһые хангаха зэргэтэй. Политикын, экономикын талаар хүнүүдээрээ ороной бүхы регионуудай хоорондоо таһаршагүй холбоотой байһан түүхэтэ баримтые тоонгүй байха эрхэгүйбди. Манай шэнэдхэгдэжэ байгаа Союзай бүхы байгууламжануудай хоорондохи харилсаануудые тэрүү зүбөөр тогтоохо хэрэгтэй.

(ТАСС).

...уехэ Октябриин социалис революциин 73-дахи жэлэй ойдо зорюулагдаһан ...СС-эй ЦК-гай Политбюрогой Уряанууд

Агуухэ Октябриин социалис революциин 73-дахи жэлэй ой мандаха ...гой!

...Нүхэдүүд! Октябриин нангин зорилгонуудта үнэн сэхэ байял, Ленинэй ... болон хэрэгые аршалан хамгаа...

...Коммунистнууд! Партиие бодото ...нь шэнэлэлгын түлөө, энэрхы ..., демократическа социализмын ... тэмсэгты!

...Нүхэдүүд! Хуули ёһото гүрэн, ...мическа дэбжэлтэ хүгжэлтэ, ... бодолой һэргэлтэ—манай поли... гол шухала зорилгонууд!

...Манай олонациональна Эсэгэ оро... эрхэтэд! СССР-эй ерээдүй — бү... эрхэтэ республиканудай нэгэдэл... Союзна шэнэ хэлсээн баталагдаха ...эй!

...Хүдэлмэришэд болон таряашад, ...скэ Союзай ажалшад! Шэнэ ...ата ажал болон эмхидэл—үндэ... шухала экономическа реформын ...алтын эрхэ нүхэсэл мүн! Хубил... шэнэдхэлгын шиидхэхы алхамые ...дай ажахые тогтууритай болгохо ...зэгүүрэй экономикодо шэлжэн ... программые дэмжэел!

...Ажалша хүнүүдэй аша туһануу... хамгаалалга, социальна үнэн зүб ...ал—экономическа шэнэдхэлгын ...тэй эрхэ нүхэсэл мүн!

...Эсэгэ оронойхид! Эрхэтэдэй эблэ... ерээдүй тээшэ дабшаха ори ... харгы мүн! Национализм болон ...ратизмые эрид буруушаанабди!

...Арадай депутадууд—коммунист... һунгагшадай үндэр ехэ этигэл ... һанажа ябагты, Совет засагые ...жүүлэгты! Өөһэдынгөө эдэбхи ...ые, Соведүүдтэхи бүтэмжэтэй, ашаг үрэтэй хүдэлмэреэ арад зоной аша туһада шэглүүлэгты!

10. Эрдэмэй болон соёлой ажал ябуулагшад! Зохёохы ажалаараа ороной дэбжэлтэ хүгжэлтэдэ туһа хүргэгты, һайн һайхан, энэрхы сэдьхэлэй нангин заншалнуудые батадхагты! Соёлой хүгжэлтэдэ булюу ехэ удха шанар хандуулагты!

11. Совет эхэнэрнүүд! Манай хамтын гэртэ эб найрамдал туйлалгада, обществын оюун бодолой байдалые һайжаруулгада эдэбхитэйгээр туһа хүргэгты!

12. Хүбүүд, басагад! СССР-эй эрхэтэнэй нэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр абажа ябагты! Залуушуулай ухаан бодол ба эршэ хүсэ—хубилган шэнэдхэлгын хэрэгтэ!

13. Комсомолшууд! Октябриин нангин зорилгонуудта үнэн сэхэ байгты, ажабайдалдаа ниитэ хүн түрэлтэнэй энэрхы һайхан баялигуудые батадхагты!

14. Совет сэрэгшэд! Эмхидэл болон журам, хани барисаа болон сэрэгшэдэй нүхэсэл бэхижүүлэгты, арадай зохёон байгуулхы ажалые аршалан хамгаалагты!

15. Эсэгэ ороноо байгуулһан хэдэн үеын ажалшадта, тэрэниие хамгаалһан сэрэгшэдтэ—алдар соло, доро дохин хүндэлэлгэ!

16. Коммунистнуудта, социалис үзэл суртал баримталагшадта, түби дэлхэйн түрүү бүхы хүсэнүүдтэ аха дүүгэй амар мэндэ!

17. Дэлхэйн хүн зон! Ниитэ хүн түрэлтэнэй, бүмбэрсэг дэлхэйн шухала асуудалнуудые шиидхэлгэдэ хүсэл оролдолгоёо нэгэдүүлэел!

Репортаж

Тиихэдэнь түбэй больницын байшан соо заһабарилга хэхэ баатай болообди. Хэгдэхэ юумэн тэндэмнай үшөөл ехэ,—гэжэ барилгашан Валерий Мигунов бригадирайнгаа хөөрөөе үргэлжэлүүлбэ.

Энэ нүхэрнай барилга-заһабарилгын участогай эгээл дүршэлтэй хүнүүдэй нэгэн мүн. Алтан гартай пеэшэшэн, шулуушан, модошо дархан юм. Байгал-Амарай түмэр замай Буряадай участогай Хойто-Муяын тоннелиин баруун порталда арбан жэлэй хугасаа соо шулуушанаар хүдэлөө. Тиихэ үедэ модошо дарханааршье ажаллаад туршаа. Пеэшэн үүдые онсо уратайгаар хэдэг юм.

Валерий Мигунов гушан дүрбэн наһатай юм. 17 жэлэй туршада барилгашанаар хүдэлнэ.

Бригадын бэрхэ шулуушадай тоодо Владимир Новокрещенных, Владимир Захаров гэгшэд орона. Эдэ хоёр үнгэрэгшэ зунай туршада Хори тосхоной олохон айл бүлэнүүдтэ гэртэнь шэнэ пеэшэн үүдые табижа үгөө.

Арбан найман бүлын байратай гэрэй барилга түргэдхэхын тула Н. М. Игумновай бригадын гэшүүд аһан оролдожо хүдэлжэ байнхай. Үдэрнай үнгэрөө гээд эдэнэр һанаа амардаггүй, харин бүрүүл харанхы болотор урлал дархаяа хэдэг юм.

Барилгын талмайнууд дээрэ

ҮДЭР ҮНГЭРӨӨ ГЭНГҮЙГӨӨР...

Н. М. Игумновай хүтэлбэрилдэг ажахын хүсэд тоосоогоор хүдэлдэг барилгашадай бригада табан хүнһөө бүридэнэ. Энэ бишыхан, эбтэй, зэтэй коллектив районой барилга-заһабарилгын участогай эрхим түрүүнь гэжэ тоологдодог юм. Һараһаа һара бүридэ эдэнэр түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэһэн лэ байдаг. Үшөөшье үндэр дүнгүүдые туйлажа болоомоор һэн. Теэд барилгын материалнууд, илангаяа хирпиисэ саг үргэлжэ дуталдана. Энэнһээ болоно, ажалгүй һууха саг гарана бшуу

— Мүнөө 18 бүлын байха гурбан дабхар гэр бодхоожо байнабди. Энээнэй ерэхэ жэлдэ ашаглалгада заатагүй оруулха зорилготойбди,— гэжэ бригадир Н. М. Игумнов хөөрэнэ.

— Үнгэрһэн долоон хоногой хугасаада хирпиисэ Улаан-Үдэһөө саг соогоо асарагдаагүй.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Бригадир Н. М. Игумнов; 2. Барилгашад В. Лигунов, В. Захаров; В. Новокрещенных.

В. ГАРМАЕВАЙ фото.

...ОЙРЫН ҮДЭРНҮҮДТЭ ТҮГЭСХЭХЭНЬ

...ын совхозой таряан ...рилэгшэд октябрь һа...эр шэниисээ хүряажа ...ба, 1437 гектар талмай ...ээ алтан шаргал таряан ...дан абтаа гэхэ гү, али ...ай дунда зэргээр 17,5 ... шэниисэ хадагдан со... Энэнь нёдондонойхи...дoo холо дээшээ бо... Мүнөө ороо һоной тоог ...жэ жэлэй дүн хамта 25 мянган центнер таряан оруулагдаба.

Ургаса хурялгын үедэ дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ түрүү комбайнер Николай Григорьевич Баженов харюусалгатай хаһын эхинһээ хойшо бүхыдөө 4064 центнер, Виктор Ильич Дульский—3341, Николай Дорбаевич Цоктоев 3000 центнер ороо һо сохижо абаһан байна. Автомашинын жолоошод аха дүүнэр Петр, Николай Дульскийнүүд, Александр Нестеров гэгшэд хэнһээшье ехэ таряа поли дээрэһээ зөөгөө.

Октябриин эрбээдээр ажахын механизаторнууд обёоссо сабшажа, баал болгон унагаажа, эхилбэ. Эндэ бүхыдөө 900 гектар обёос таригдаһан юм. Хуряалгын 11 агрегат һаадгүйгөөр хүдэлгэгдэхэдөө, хура бороогой, хойтон саһанай орожо һаад хэзгүй һаань, ойрын үдэрнүүдтэ тэрэнээ унагаажа дүүргэхэөр хараална.

Вл. БОРИСОВ.

Бэшүүрэй район.

Малай үбэлжэлгэдэ хэр бэлдэнэб?

ЗОРИҺОНДОО ХҮРЭХЭ АРГАТАЙБДИ

...ай ажахы адууһа малайн...гоор район соогоо то...ытнуудай тоодо оро... Тиимэһээ мал ажалай про...дые үйлэдбэрилхэ, гү... худалдаха түсэб-захил...ээ лаб даа. Жэшээнь, энэ ... байгаа табан жэлэй ху... дүн хамтадань 40.200 ... һү тоһоной заводто ... дээбаритай байгааб... уялгамнай 6000 ша... центнерээр үлүүлэн дүүр... хараалагдана.

... жэлэй саада тээ манай... бүриһөө жэлдээ арай 2136 килограмм һү аба... һаа, мүнөө тэрэнээ ... килограммда хүргөөд бай... Совхозой Могойн фер... һаалишад нёдондо ажа... эгээл үндэр дүн... туйлажа, үнеэн бүри... 200 гаран килограмм һү ...һэн. һаалишадай дүн... Тээгдын фермын түрүү... Ульяна Будаева, Марга... ...гой, Могойн фер... Татьяна Иванова гэгшэд ... шалгарна.

...шэлэн энэ табан жэлэй ... ёһоор хамта дээрэнь ... центнерһээ бага бэшэ ...үрэндэ худалдаха даа... ... һэмди. Тэрэмнайшье ... байна.

...һэн жэлнүүдтэ мяханай ... тушаагдаһан эбэр...шье, хонидойшье тус ... шэгнүүр дээшэлээ, мүн ... талаар һай..., тобир тарган мал тушаахада олзо оршо дээшэлнэ.

Сагай уларилай эрхэ байдалай хэды хүндэ хүшэршье байгаа һаань, манай механизаторнууд муу бэшэ дүнгүүдые туйлаа. Үнгэрэгшэшье, мүн энэшье жэлдэ Хүрбын голдо хабарай болон зунай эхин һарануудта бороо оройдоо ороогүй шахуу. Тиимэһээ таряалан, сабшалангуудай ган гасуурта дайрагдажа, мүн зундаа нэгэтэ бэшэ хюруу унажа, үбһэ ногооной, таряа талханаймнай ургасада муугаар нүлөөлөө.

Манайда тракторно-таряан ажалай хоёр бригада бии. Тээгдын бригадые Сергей Валеев, нүгөө Тохорюугтынхиие Б. Дашинимаев хүтэлбэрилдэг. Тус коллективүүдэй хүсөөр хамтадаа 22 мянган гаран центнер гэхэ гү, али гектар бүриһөө 15,5 центнер таряанай ургаса хурягдаа. Энэнь нёдондо жэлэйхидэ орходоо холо ехэ болоно. Бригаданууд ноябрь һарын 10 болотор ерэхэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ үрэһэ хүрэнгэеэ сэбэрлэжэ, бэлэн болгохо зэргэтэй.

Энэ зундаа, намартаа манай механизаторнууд оролдосотой һайнаар хүдэлһэнэйнгөө ашаар силос, сенаж шанартайгаар даража абаа гэжэ онсо тэмдэглэхээр. Цементээр шудхамал тусхай нүхэнүүд соо 6003 тонно бага бэшэ сенаж дарагдаа. Энэмнай нёдондо жэлэйхиһээ хоёр дахин шахуу ехэ. Шанарыньшье һайн гээд хэлэхэдэ алдуугүй. Мүн тиихэдэ 1000 тонно силос хэгдээ. 11.290 гаран центнер үбһэн хурягдаа.

Мүнөө таряалан дээрэхи һолоомоёо тусхай оньһон түхеэрэлгэнүүдээр хуряажа, һайнаар суглуулжа абаха гэжэ оролдонобди.

Ниитымнай адууһа малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэл түлэг ябуулагдажа байна. Эртэ намарһаа эхилжэ, малшадай үбэлжэхэ гэрнүүдые, малайнь байрануудые бэлдэжэ, заһабарилжа, дулаалжа захалаа бэлэйбди. Энэ ажалнай ехэ нобшо, хүшэрхэншье ааб даа. Модошо дархашуулшье бэлээр олдоод үгэнэгүй, барилгын хэрэгсэлнүүд дуталдана. Тиигээшье һаань, үбэлжэлгын харюусалгата хүдэлмэриеэ саг соонь гол түлэб хэжэ дүүргэхэмнай.

Һү һаалиин фермэнүүдэймнай дэргэдэхи оньһон түхеэрэлгэнүүд, тэжээл, буйлуулдаг кухнинууд муу бэшээр бэлдэгдэнхэй. Үбэлжэлгын үедэ һаадгүй хүдэлгэгдэхэ, тэжээл буйлуулга муу бэшээр эмхидхэгдэхэ гэжэ найданабди.

Тээгдэдэ 200 үнеэдэй уянда байлгагдажа эдеэлүүлэгдэхэ шэнэ байра өөһэдынгөө хүсөөр барижа дүүргээбди. Тэндэхи хэмаг хүдэлмэринь оньһожоруулагданхай.

Һүүлэй жэлнүүдэй хугасаада хүн зонойнгоо байра байдалые һайжаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулнабди.

Совхозой түб Тээгдэ болон нүгөө Тохорюугта тосхонуудта 400 номертой автотелефонно станциин, хэлхээ холбооной таһагай, аптекын, больницын, худалдаа наймаанай магазинуудай, библиотекын, эхин классуудай һургуулиин байранууд гэхэ мэтэ баригдажа, шанартайгаар ашаглалгада үгтөө.

Үнгэрһэн дүрбэн жэлэй туршада соо социально-соёлой хүгжэлтын барилгануудые бодхоолгодо совхозой талаһаа 805 мянган түхэриг гаргашалагдаа. Гэр байрануудшье яһала олоор бодхогдоо. Энэ табан жэлэй туршада хоёр бүлын байратай 15 гэр ашаглалгада оруулагдажа тоологдобо.

Гүрэнэй банкһаа абтаһан тэдхэмжын мүнгэн зөөриин хүсөөр совхозой түб һууринда хорёод шахуу шэнэ гэрнүүд баригдаа. Энэ хүдэлмэриеэ хүсэндэнь хүргэжэ, гэрнүүдээ толлохо хэрэгтэнь нютаг нугынгаа хүн зондо совхоз өөрынгөө талаһаа ехэ туһаламжа үзүүлнэ. Тэдэниие барилгын материалнуудаар хангана. Гэхэтэй хамта, манай Дээдэ-Хүрбын сомоной Соведэй харьяата тосхон, һууринуудта арадай депутадуудта үгэһэн захилнуудаар бага бэшэ юумэн хэгдэһэн байха юм гээд тэмдэглэлтэй. Жэшээнь, Тээгдын фермэдэ 200 үнеэдэй байра баригдажа, ашаглалгада үгтөө. Хүүгэдэй ясли-сэдуудай байранууд үргэдхэгдөө. Больницамнай бүхыдөө телефонно холбоотой болонхой. Тиигэжэ врачнууд болон эмшэд өөһэд хоорондоо хэрэгтэй асуудалнуудаар нэгэ доро хөөрэлдэн, туһатай зүбшөөл абаха шадалтай болонхой. Энэнь ямар һайн гэшээб?

Намайгаа нютагаархидни өөһэдынгөө һунгуулиин округһоо Буряадай ССР-эй арадай депутадта дэбжүүлэн һунгажа, ехэхэн этигэл найдал үзүүлээ. Тэрэниие харюулхын тула хаба шадалаараа оролдоноб. Захилнууд олон. Тэдэниинь заатагүй бэелүүлхэ хэрэгтэ эдэбхи үүсхэл гаргаха хэрэгтэй болоно. Һунгагшадтайгаа уулзажа, хөөрэлдэхэдэм, шэнэ шэнэ захилнууд, һанамжа дурадхалнууд бии болоод лэ байдаг.

Тиихэтэй хамта ажахы дотоонайшье элдэб орёо асуудалнууд гарана. Мүнөө манай совхозой бригада, звенонууд ажахын хүсэд тоосоондо оронхой. Арендаторнуудшье бии болонхой. Жэшээнь, Матвей Доноевой арендно коллектив Бэлшэр гэжэ газарта түбхинэнхэй. Тэдэнэр 120 эбэртэ мал, 500 шахуу эхэ хонидые даажа абаад, үбэлжэхэ гэжэ байна. Коллективэйнь бүридэлдэ түрэлэйнь болохо Базар Борбоев, Лариса һамгантаяа, ажалай ветеран Жамсо Цыденович Дондоков, Николай Дондоков гэгшэд орона. Эдэ нүхэд өөрынгөө сабшалан дээрэһээ малайнгаа эдихэ үбһые хамтынгаа хүсөөр хуряажа абаа. Малай байрануудые заһабарилаа. Бодото эзэн янзаар үбэлэй шалгалтада бэлдэнхэй даа.

Эжэтэ гэжэ газарта табан хүнһөө бүридэһэн Виктор Цырендоржиевай даадаг арендно коллектив 120 толгой эбэртэ мал болон 500 толгой хонидые харууһална. Тэдээндэ 100 гаран гектар сабшалан даалган үгтэнхэй. Тэрэнь үндалагдадаг. Үбһэ баһал өөһэдын хүсөөр хуряажа абаа. Харууһалжа байһан малынь тобир тарганаар үбэлэй эхиндэ хүрэжэ ерээ.

Дээдэ-Нугада Александр Шаданов, Тохорюугтада Чимит-Доржо Дабаев гэгшэдэй 5—5 хүнһөө бүридэһэн арендно коллектив яһала һайн хүдэлжэ байна. Тэдэнэй тугалнуудтаяа сугтаа байжа харууһалагдажа байһан 120-ёод үнеэдынь, мүн 500 толгой эхэ хонидынь баһал тобир тарганууд.

Тиихэдэ барилгашад, ойдо модо бэлэдхэгшэдэй бригада, звенонууд баһал ажахын хүсэд тоосоондо ороод, бэеэ даанхай тусгаар коллективүүд болонхой.

Саашадаа совхозойнгоо бүхы коллективүүдые арендно окол аргаар хүдэлгэхэ гэһэн тэмсэл ябуулжа байнабди. Тиигэнгүйгөөр, дэлгүүрэй экономикодо гарахабди, урагшатай алхамуудыешье хэхэбди, ажахынгаа ашаг олзые дээшэлүүлхэбди, хүн зонойнгоо байра байдалые эрид һайжаруулхабди гэжэ найдахын аргагүй хэ юм.

Ж. ГОНЧИКДОРЖИЕВ,
Хүрбын совхозой директор,
Буряадай ССР-эй арадай депутат.

Хориин район.

БҮТЭМЖЭТЭЙ ҺАЙНААР АЖАЛЛАХА

Октябриин 23-да Москвада, Кремлиин Съезднүүдэй ордон соо хүдэлжэ эхилһэн СССР-эй профессиональна Союзуудай XIX съезд мүнөөнэй бэлэн бэшэ шатада ороной профсоюзуудай хараа шугамые тодорхойлхо зорилготой юм.

Съездые нээхэ зуураа, профсоюзуудай олон миллион гэшүүдые 2300 делегадууд түлөөлхэ юм гэжэ ВЦСПС-эй түрүүлэгшын орлогшо В. П. Щербаков мэдээсэбэ. Һалбаринуудай профсоюзуудай болон нютагуудай профсоюзуудай зургаануудай түлөөлэгшэд, профсоюзуудһаа һунгагдаһан СССР-эй арадай депутадууд, съездэ делегадуудые һунгаагүй союзна республиканудай түлөөлэгшэд, совет гүрэнэй зургаануудай, министерствэнүүдэй, албан зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд, ниитын зохёохы ажалтанай эмхинүүдэй болон холбоонуудай, профсоюзай бусад нэгэдэлнүүдэй түлөөлэгшэд съездын хүдэлмэридэ хабаадахаар уригданхай.

М. С. Горбачев, А. И. Лукьянов, Н. И. Рыжков съездын хүдэлмэридэ хабаадана.

Съездын хүдэлмэриин зургаануудые: президиум, секретариат, редакционно, мандатна ба тоололгын комиссинуудые делегадууд һунгаба. ВЦСПС-эй тоосоото элидхэл, СССР-эй профсоюзуудай Центральна шалгалтын комиссиин болон профсоюзуудһаа һунгагдаһан СССР-эй арадай депутадуудай тоосоонууд, СССР-эй профсоюзуудай бүгэдэ ниитын нэгэдэл, тэрэнэй хүтэлбэрилхы зургаануудые байгуулга, профсоюзуудай ажал ябуулгын хараа шугамые тодорхойлһон документнүүдые зохёожо баталан абалга гэһэн асуудалнууд съездын зүблэхэ зүйлдэ оруулагдаа.

Удаань съездын делегадууд хүдэлмэриин гурим батална.

СССР-эй профсоюзуудай XVIII съездын һүүлээрхи ВЦСПС-эй хүдэлмэри тухай элидхэл ВЦСПС-эй түрүүлэгшын орлогшо **В. П. Щербаков** хэһэн байгаа.

Ороной түүхэтэ хүгжэлтын ябасаар, ажабайдалаар СССР-эй профсоюзуудай XIX съездые болзорһоонь урид зарлаха шухала болоо гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Экономикодохи байдалые гүримшүүлэн һайжаруулхын, дэлгүүрэй харилсаануудта шэлжэн орохын тула харюусалгатай шэлжэлгэ хэхэеэ совет хүнүүд һүүлэй үедэ хүлеэжэ байгаа. Илангаяа эхин шатадаа энэмнай хүшэр хүндэ хэрэг.

Тиимэһээ СССР-эй Президентын дурадхаһан гол шэглэлнүүд соо хүн зоной һуудал байдалые хамгаалха талаар профсоюзуудай олохон хараа шугамууд харуулагданхай. Тиигэбэшье хүнүүдые һуудал байдалай талаар хамгаалха хэмжээнүүд гол шэглэлнүүд соо юрэл тодорхойлогдоо. Бүхы орон соо, республиканудта, предприятинуудта тэдэниие бодото дээрэнь бэелүүлхын тула профсоюзууд лэ оролдохо болоно. Хүн зониие ажалаар хангалгын асуудалые шиидхэлгэдэ профсоюзуудай үүргэ тухай хэлэхэдэ, экономикые хубилган шэнэдхэлгын, ашаг үрэгүйгөөр хүдэлдэг предприятинуудые хаажа байһан, сэрэгэй үйлэдбэриие ондоо шэглэлтэй болголгын эрхэ байдалда ойрын сагта 6-миллионһоо 15 миллион хүрэтэр хүнүүд ажалгүй үлэжэ болохо. Мүнөө үедэ СССР-эй Верховно Совет ажалаар хангаха тухай хуулиин үндэһэ һууриин проектые хаража үзэнэ.

Ажалай дэлгүүр дээрэ хүдэлмэрилэгшэдэй аша туһые хамгаалхын тула хүдэлмэриин хүсэнэй сэн тогтоохо гол зорилго профсоюзуудай урда табигдана. Тэрэнэй уг удхань юуб гэбэл, олон жэлнүүдтэ манай гүрэн хүдэлмэриин хүсэнэй үнэ сэнгые хүтэлбэрилхы гуримаар тодорхойлдог, нормативуудые тогтоодог байһан. Эсэстэнь ажалшанай хэһэн ажалай үнэ сэнгэй хахад хүрэхэгүй хубинь тэрээндэ түлэгдэдэг байгаа.

Хүн зоной олзо доходой индексаци тухай асуудал энээнтэй сэхэ холбоотой. Иимэ хуулиин проект ВЦСПС зохёогоод, СССР-эй Верховно Совет дамжуулан хай.

Саашань ажалладаггүй ба шадал багатай хүнүүдэй аша туһые хамгаалха талаар профсоюзуудай урда табигдаһан ехэ зорилгонууд дээрэ В. П. Щербаков тогтобо. Амяа тэжээхэдэнь хүрэхэгүй олзо доход абадаг хүн зоной тоо 70—80 миллион болоно. Энэмнай ороной хүн зоной дүрбэнэй нэгэ хубинь. Тэдэнэй дундаһаа 25 шахуу процентнь хүдэлмэришэд, алба хаагшад болон колхознигууд, гурбанай нэгэ хубиһаа үлүүниинь пенсионернүүд ба инвалидууд.

Ажал хамгаалха, үйлэдбэриин байдалай талаар профсоюзай политика тухай шухала асуудалнуудые тэрэ дайраба. Социальна страхованиин асуудалнуудта ехэ анхаралаа хандуулаа. СССР-эй правительствын ба ВЦСПС-эй хоорондо баталагдаһан хэлсээнэй ёһоор гүрэнэй социальна страхованиин орондо СССР-эй пенсионно жаса ба СССР-эй социальна страхованиин жаса байгуулагдахаар хараалагдана. Түрүүшынхинь гүрэнэй мэдэлдэ, харин хоёрдохинь профсоюзуудай мэдэлдэ байха. Общество дотор эхэнэрнүүдэй болон залуушуулай байдалые һайжаруулгатай холбоотой профсоюзуудай хүдэлмэриие, хүдөө нютагуудтахи социальна асуудалнуудые, соёлой, спортын талаар асуудалнуудые ВЦСПС-эй түрүүлэгшын орлогшо бүхы талаһаань хаража үзэбэ. Эхэнэрнүүдэй ажаллаха эрхые профсоюзууд хамгаалха уялгатай гэжэ тэрэ зааба. Залуушуул тухай хэлэхэ болоо һаа, залуушуулай гүрэнэй программа богони болзорто зохёожо бэелүүлхэ дурадхалтайгаар съездын зүгһөө СССР-эй Верховно Соведтэ хандаха хэрэгтэй.

Хүдөөгэй ажалшадай асуудалнуудые шиидхэхэ талаар ВЦСПС муугаар хүдэлөө гэжэ үгэ хэлэгшэ өөрыгөө шүүмжэлэнгеэр мэдэрбэ. Энэ дутагдалые зайсуулха шухала.

Гэр байра барилгада зорюулагдадаг капитальна һомололгонууд дүтын табан жэлдэ хороогдохогүй, харин ехэ болгохо гэһэн эрилтэ профсоюзууд табиха зэргэтэй.

Хуушанай үзэл баримталдаг хүсэнүүдэй шэнэдхэгдэжэ байгаа профсоюзуудта заабаришалха ябадалнууд олошороо гэжэ саашань үгэ хэлэгшэ анхаралаа хандуулба. Профсоюзууд тухай хуулиин баталан абтаагүй һаа, ниитын нэгэдэлнүүд тухай хуулида хабаатай байха, тэрээнэй ёһоор гүрэнэй шанга хиналта доро байха, алхам бүхэнэйнгөө түлөө тоосохо уялгатай. Иимэ профсоюзууд ажалшадые хамгаалжа шадахагүй. Профсоюзуудай Соведүүдэй болон комитедүүдэй хабаадалгатайгаар ВЦСПС-эй зохёоһон хамтын договорнууд болон хэлсээнүүд тухай хуулиие СССР-эй Верховно Соведтэ түргөөр хаража үзэхыень, баталхыень ороной профсоюзууд, тэрэнэй түб эдэбхитэйгээр оролдохо ёһотой. Нэн түрүүн профсоюзай эхин организацинуудые профсоюзай хүдэлөөнэй ёһотой үндэһэ һуури болгохо, тэдээндэ бэеэ даанхай байдал хангаха шухала гэжэ тэрэ онсолон зааба. Профсоюзуудай ниитын шэнэ нэгэдэл тухай асуудал дайрахадаа, тэрэнэй гэшүүн эмхинүүд һайн дурааараа нэгэдэхэ, соведые өөһэдөө бүридхэхэ, шухала этигэмжэтэ түлөөлэлгэнүүдые олгохо, финансын талаар хангаха байна. «СССР-эй профсоюзуудай бүгэдэ ниитын нэгэдэл» гэжэ тэрэниие нэрлэбэл, эгээл таатай байха.

Профсоюзуудай материальна үндэһэ һуури тухай хэлэхэдээ, профсоюзай ажахы хубилгагдаха ёһотой гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Ямар нэгэн профсоюзай хүдэлөөнэй байгуулһан зөөри тэрээндэ үлэхэ зэргэтэй.

Совет профсоюзууд уласхоорондын хүдэлмэриие шэнээр түсэблэнэ. Нэн түрүүн гадаадын оронуудай профсоюзуудай түбүүдэй дүй дүршэлые шудалха, орон дотор үнгэргэгдэжэ байһан экономическа реформонуудай эрхэ байдалда тэдээнтэй шэнэ янзын холбоо барисаа тогтоохо.

«Мүнөөнэй эрхэ байдалда хойшолуулашагүй хэмжээнүүдые бэелүүлхэ эрилтэ табигдана. 140 миллионһоо дээшэ хүнүүдые нэгэдүүлдэг профсоюзууд орон соохи социальна байдалые тогтонижоруулгада хубитаяа оруулха, хүнүүдтэ тодорхой туһаламжа үзүүлхэ аргатай»,— гэжэ В. П. Щербаков үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

ХОЁР ОНДОО ҺАНАМЖА

һүүлэй үедэ округой партийна эмхинүүдтэ КПСС-эй гэшүүнһээ хүнүүдэй гараха ябадал олошорно. Хэнэйшье мэдэһээр, энэ ушар олониитын анхарал татаһаар. Иимэ ябадалда хүн зоной зүгһөө адли бэшэ сэгнэлтэнүүд үгтэнэ. Энэ удаа тус асуудалаар хүнүүдэй хоёр ондоо һанамжа «Буряад үнэнэй» уншагшадта дурадхахамнай.

ЭЛДЭБ НЭРЭ ЗҮҮЛГЭХЭДЭ АЯГҮЙ

Би хадаа энэ жэлдэ КПСС-эй зэргэһээ өөрын дураар гарагшадай нэгэн гээшэб. Ажал хүдэлмэридөө шэнэ, түрүү онол эргануудые нэбтэрүүлхэ хүсэлгүй, харин хуушанайнгаа, захиралтын аргаар олониие ударидажа, зонхилжо байха эрмэлзэлтэй хүсэнүүдтэй нэгэн һаналтай байжа шадахагүй байһан дээрэһээ Коммунис партиин зэргэһээ гарабаб. Демократическа шэглэлэй үндэһэ һуури дээрэ ажалаа ябуулжа эхилһэн шэнэ партинууд минии анхарал татана.

Минии һанахада, мүнөө сагта өөһэдынгөө зэргэнүүдтэ эрид хубилалтын, түрүү үйлэ хэрэгүүдые бэелүүлһэн партинууд лэ Эхэ ороноймнай саашадаа хүгжэхэ хэрэгтэ һайн талаһаа нүлөөлхэ зэргэтэй.

КПСС-эй зэргэһээ гарагшадые «урбагшад», «үндэр тушаал эзэлхэ хүсэлтэй аад, эзэлжэ шадаагүйшүүл гээшэ» гэжэ байгаад районой хэблэлдэ элдэб һанамжануудай олоор толилогдоходо, хажуу тээһээ хараад, миин һуужа шадахагүй байбаб. Партиин райкомой хүдэлмэрилэгшэд, «Восход» газетын журналистнууд өөһэдынгөө хэблэлдэ иимэ һанамжануудые толилуулхадаа, аягүйрхэнэгүй гэшэ гү? Орон дотор бии болоһон ондоо партинуудтай «тэмсэжэ», аша үрэтэй хэрэгээрээ олон түмэниие бэе тээшээ татаха хүсэлтэй һаа, иимэ онол арга хэрэглэн ажалаа ябуулжа, амжалта туйлахагүйт гэхэ байнаб. Өөрөө КПСС-эй зэргэһээ гараһан гэд, юу һанаагаа зобсо, һургаал заабари хэлээ хүмши гэжэ асууха зон заабол байха гэжэ һананаб. Үнэндөө, бишье, мүн түрүү үзэл бодолтой хүн бүхэн гүрэнөө өөдэнь хүгжөөхэ хаба шадалтай, эдэбхитэй, демократическа үзэл бодолтой гэшүүд партинуудай зэргэдэ олошорһой гэжэ һананаб. Сталинай номнол буруушаагаад, шэнэ үеын марксистнууд мүнөө сагта яһала хүсэтэй болонхой. Тиимэһээ эдээнһээ буруу тээшээ эрьелдэхэ гээшэ буруу ябадал гэжэ тоолоноб.

«Память» гэжэ нэгэдэлэй шовинис үзэлтэй яашье таарахагүй байнаб. Гэхэтэй хамта энэ эмхиин нэгэ хүтэлбэрилэгшэ РСФСР-эй Компартиин нэгэдэхи секретарь И. К. Полозков тухай «энэмнай манда эгээл багаар тодхор ушаруулха хүн гээшэ. Харин Горбачев хадаа, ород арадай эгээл ехэ дайсан мүн»,— гэжэ сэхэ хэлэһэн байна. Тиимэһээ урданайнгаа номнолдо тэхэрихэмнай бүгэдэндэ һаад тойбо татаха ябадал мүн. Энэ ушарта түрүү үзэл бодолтой зониие орон дотороо нэгэдүүлхэ гээшэ шухала хэрэгнай болоод байна.

Харин урданайхидал, орон дотороо ганса партитай байбал, хүгжэлтынгөө талаар холо ошохогүйбди.

Өөр тухайгаа хэлэбэл, би үндэр тушаал эзэлхын түлөө бэшэ, харин сэдьхэлэйнгээ уряагаар Коммунис партиин гэшүүндэ ороһон хүм. Сэхыень хэлэхэдэ, саг үргэлжэ нэгэл газартаа эрьелдэжэ байбашье, үшөөл тэрээнээ ойлгонгүй, амжалтанууд тухайгаа элидхэжэл байдаг Эхэ орондоо туһа хүргэхэ хүсэлтэй энэ партиин зэргэдэ жагсаа һэм. Өөрынгөө арга шадал соо партиин даабаринуудые дүүргэхые оролдогдоо. Зүгөөр гансал захиралтын онол арга хэрэглэн, ажал хүдэлмэриеэ бэелүүлдэг энэ партиин уг зорилготой сэдьхэлни үнинэй таарадаггүй һэн. Энэл шалтагаанһаа би КПСС-һээ гараһан байнаб. Өөрынгөө һэшхэлээр, өөрынгөө хойшонхи зам шэлэһэндэм, хүнүүдэй намда элдэб нэрэ зүүлгэхэдэ аягүй байна.

Ошор ДОНДОКОВ,
Могойтын районно больницын врач.

ҮНЭНИИНЬ ХЭРЭГТЭЙ

Ошор Дондоковой һанамжануудта харюусангүй байжа шадабагүйб. Нэн түрүүлэн тэрэ газетын хуудаһанда шүүмжэлүүлһэндээ тааража ядаад, партийна хүдэлмэрилэгшэдэй һанамжа мэдэжэ абаха хүсэлтэй байна. Хоёрдохёор, би Ошор Дондоковичые бүри студент ябахаһаань мэдэхэб. Энэмнай үнэхөөрөө, үнэн сэхэ, түбшэн даруу зантай, ажал хэрэгтээ харюусалгатайгаар хандадаг хүн юм. Тиимэһээл, тэрэнэй Коммунис партиин зэргэһээ гаралгые зүрхэндөө дүтөөр абаһан байнаб.

Нэн түрүүлэн О. Дондоковой «Элдэб нэрэ зүүлгэнгүй байжа болохогүй гү?» гэһэн асуудалда харюу үгэхэм: «Болохо». Ушарынь, элдэб зон элдэб шалтагаанаар, элдэб үзэл бодолой үндэһэн дээрэһээ КПСС-эй гэшүүнһээ гараха юм. Эдэ бүгэдэниие элдэбээр нэрлэхэмнай коммунист хүнэй, тииһээ тиигэрээ партиин райкомой хэблэлэй зүгһөө гарган аягүйхэн ябадал болоно. Зүгөөр бүхы зоной һанаһан һанал бодолоо хэлэдэг сагай тудаад байхада, иимэ һанамжануудые толилуулһан зониие зэмэлхэньшье хэлсээтэй.

Хара амияа хаража, хойшодоо үндэр тушаал эзэлхэ хүсэл эрмэлзэлтэй коммунистнууд манай дунда хэды олон гээшэб. Эдээнэйл гэмээр партида, тэрэнэй манлайда ажалаа ёһын тэдысэ хээд, олоной хэрэг анхарангүй, өөрыгөө тойруулаад байдаг зон (бюрократууд) олошорһон байна. Эдэнэр бусадһаа һайн байдалтай, бусадһаа амараар ажаһууха гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тиимэһээл ажалша арад зон партиин эдэ түлөөлэгшэдые ёһо соогоол шоо үзэнэ, шобто харана бшуу. Эдэнэй олониинь мүнөө үедэ партиие шүүмжэлжэ, олондо һайшаагдаха гэжэ эрмэлзэнэд. Бодото хэрэг бэелүүлгын сагай хүрэжэ ерэхэдэ, эдэнэр ондоо зоной гараар хэрэг хэжэ һураһан тула үнөөхил партида бүхы гэмээ тохонод. Тиимэһээ эдэниие шэнгэжэ байһан онгосоһоо тэрьедэгшэд гэжэ нэрлэхэдэ хамаагүй.

Гэхэтэй хамта олон жэлдэ үнэн сэхээр ажаллаһан, Коммунис партиин аша туһада бага бэшэ хүсэ шадалаа үгэһэн зон КПСС-һээ гаранад. Ошор Дондокович эгээл иимэ хүнүүдэй нэгэн юм. Теэд эдэнэр юундэ гэшүүнһээ гаранаб? Минии һанахада, коммунис партиин зэргэдэ боложо байһан гали хубилалтанууд эдээнэй һанаа сэдьхэлдэ таарахагүй гээшэл ха. Үнэхөөрөө, иимэ коммунистнуудта ямараар хандаха, ямар сэгнэлтэ үгэхэ ёһотойб? Бодомжолоод үзэхэдэ, бэе бэеынгээ нэрэ-түрэ дарангүйгөөр, тохёолдоһон ушар байдалые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, тэрээндэ али-али талаһаа зүб сэгнэлтэ үгэхые оролдохо ёһотой болонобди. «Консерватор», «урбагша» гэхэ мэтэ хүнэй сэдьхэлдэ тааруугүй үгэнүүдые зүбөөр ойлгохые эрмэлзэхэ гээшэ хабди. Минии һанахада, КПСС-һээ демократууд бэшэ, харин консерваторнууд гараха ёһотой. Тиимэһээ бидэ коммунис партиин зэргэдэ үнэн сэхэ, урагшаа һанаатай, ажал хэрэгтээ абьяастай зониие элсүүлхые оролдохо болонобди. Эгээл иимэ гэшүүдтэй болоходоо, Коммунис парти манай орон дотор боложо байһан хубилган шэнэдхэлгын манлайда ябаха зэргэтэй болохо юм. Гүрэнэй экономикын аргагүй ехээр доройтоод байхада, ондо-ондоо партинууд, элдэб бүлгэм болон бүлэгүүд Эхэ ороноймнай саашанхи хуби заяае юунһээшье үнэтэйгөөр сэгнэжэ, тэрээнээ гээгдэлһээ гаргахые эрмэлзэхэ зэргэтэй. Дэлгүүрэй экономико нэотэрүүлхэ сагай хүрэжэ ерээд байхада, тэрээнэй ушар удхые һайнаар, эрдэм ухаанай үндэһэн дээрэ бусадтаа ойлгуулжа шадаха шадалтай зон хомор байна.

Манай районой партийна организациин жэшээ дээрэһээ хэлэбэл, хүдэлмэришэн ангиин түлөөлэгшэд бусадһаа олоор партиһаа гаранад. Коммунис партиин нэгэ бэрхэшээлынь гэхэдэ, тэрэ саг үргэлжэ ажалша арад зоной тала барихые эрмэлзэнэ. Совет хүнүүдэй уг унгяараа, үндэһэ яһаараа мэргэжэлээрээ илгараад байхадань, энэ зорилгоёо урагшатайгаар бэелүүлхэ гээшэ бэрхэшээлтэй хэрэг болоно бшуу.

Харин мүнөө үедэ эдэ бүгэдые хараада абажа, олондо түшэглэһэн, тэдээнэй һанаанда тааруугаар юумэ дурадхажа шадаһан партинууд һанаһандаа хүрэхэ, арбайһанаа абаха байна. Зүгөөр үнэхөөрөө Эхэ оронойнгоо, арад зонойнгоо хойшонхи хуби заяагаар һанаагаа зободог партинуудшье бии даа.

Тиимэһээ, Ошор Дондокович, коммунис партиин зэргэһээ гарабашье, энээгээрээ өөрыгөө хизаарлангүй, хүсэ шадалаа элсүүлжэ, хойшодоошье тэрээнээ олоной хэрэгтэ зорюулаа һаатнай һайн һэн.

Өөр тухайгаа хэлэбэл, би Коммунис партиин зэргэдэ байхаб. Тиигэжэ тэрээнэй нэрэ хүндые тэхэрюулхые оролдохоб. Энээнэй түлөө арад зоной аша туһада бодотоор хүсэл оролдолго элсүүлхэ болоноб.

Д. БАТОЕВ,
партиин Могойтын райкомой хоёрдохи секретарь.
Агын автономито округ.

«Түүхэтэ үнэн зүбые һэргээхэ»

ТУСХАЙ МЭДҮҮЛГЭ ХҮЛЕЭНЭБДИ

Үйлын хараалта Сталинай үе сагай хойшолонгуудые усадхаха талаар һүүлэй жэлнүүдтэ манай орон соо нилээд оролдолго гаргагдаа.

Хашалта, хюдалгада ороһон, ондоо тээшээ намнуулагдажа зөөлгэгдэһэн арадуудта эсэргүү мүрдэлгэтэ ябуулганууды хуули бусаба гэмтэ ябадал гэжэ мэдэрхэ тухай декларациие нёдондоной ноябрь һарада СССР-эй Верховно Совет абаа һэн. Һаяшаг ороной Президент баһал иимэ Указ гаргаа.

1937 ондо Сталинай засаг зоргоороо хүсэрхэһэн, хуули буса, гэмтэ ябадал гаргажа, буряад арадые гурбан автономидо хубаажархиһан байна. Эсэстэнь ниитэ нэгэн буряад арад байхаа болиһон байгаа.

«Амяарлаад, эзэрхэ» гэһэн гол ёһондо түшэглэн, бүхы арадые дэбһэжэ, мэдэлдээ байлгаха гэжэ оролдоо ха юм. Сталинай журам засаг үндэһэ яһатанай онсо илгаануудые тэгшэлэн, үндэһэн соёлые, ёһо заншалые үгы хэхэ зорилготой байгаа ха юм. Энэ зорилго али бүхы аргаар шиидхэгдэжэ, бүхы арадууд өөрынгөө түүхэтэй, шажан мүргэлтэй, элинсэгүүдэйнгээ заншалнуудтай хахасаха баатай болоһон байна.

Олониинь манай арадай хуушан монгол үзэгөө алдаһандал адли, өөрынгөө заншалта үзэг бэшэггүй болоһон юм.

Буряад ороной арад Октябриин хубисхалай һүүлээр бодото гүрэн түрэтэй болоо һэн. Гэбэшье мүнөөшье хүрэтэр тэрэ өөрыгөө тодорхойлхо эрхэгүй, политикын, экономикын талаар бэеэ дааһан байдал, адли тэгшэ эрхэгүй.

Буряад-Монголой АССР-ые 1937 оной захиргаанай-территориальна хилэ соонь һэргээхэ тухай республиканска газетэнүүдтэ толилогдоһон ветерануудай дурадхалые дэмжээд, түүхын үнэн зүбые хазагайруулһан ябадалые заһаха саг ерээ гэжэ тоолонобди.

Угсаата зоной хэлэ, түүхэ, соёлые, ёһо заншалнуудые һэргээхэ хэрэгтэ анхарал табиһаниинь, арадайнгаа хуби заяагаар һанаата болоһониинь тус хандалга сооһоо элиркэ. Энэн тухай бултадаа һанаата болоёл.

Буряад ороной мүнөөнэй хилэһээ гадуур гол түлэб буряадуудай ажаһуудаг нютагуудые республикатай нэгэдүүлхэ тухай асуудал хандалга соо табигдана.

Сталинай засагай Буряад-Монголой ниитэ нэгэн республикые хэдэн газарта хубаажа, буряад арадта тодхор татаһые аха үеын ойхонойхид мартаагүй. Эсэстэнь манай Ойхоной район Усть-Ордын округтойшье, Буряадай республикатайшье ямаршье холбоогүй үлэжэ, буряад үзэг бэшэг, уран зохёолоо, соёл, түүхэеэ, ёһо заншалнуудаа алдажа, мартажа захалһан байна ха юм. Сагаалган, Тайлган мэтын үндэһэн һайндэрнүүдые олон зон мэдэдэггүй. Фольклорно һайндэрнүүд үнгэргэгдэдэггүй. Эдэ дутуу дундануудай хойшолонгууд үзэгдэнгүй яахаб!

Нютагай зоной түүхэтэ үндэһэнүүд, Байгалые алад гаран, республикын бусад районуудай (Баргажан, Хурамхаан, Байгал-Худари) хүн зоктой түрэл гаралай холбоонууд буруу һүргэгдэжэ, өөрынгөө арадһаа, тэрэнэй оюун бодолһоо таһаранги байлга район дотор жэл ерэхэ бүри улам элеэр үзэгдэнэ.

Арадай дурасхаалда мартагдашагүй тэрэ 1937 ондо Ойхоной районой газар дайда, дээдын засагай зүгһөө ямаршье тайлбаригүйгөөр, республикын зүбшөөлгүйгөөр амяарлагдаһан байна. Ниитэ нэгэн эхэ дайдатаяа холбоогүй болоходоо, тон түрүүн хэлэниинь үгы болоод, һүүлээрнь арад өөрөө һүнэн хосордог гэжэ мэдээжэ.

Конституцида харша иимэ үйлэ ябуулгые бидэ, ойхонойхид, жэнхэни омогорхолыемнай хабшаһан, үндэһэн ёһо заншалнуудыемнай һуларуулһан, манай ниитэ нэгэдэлдэ, түрэлхи хэлэ, соёлдо гар хүрэһэн ябадал гэжэ сэгнэнэбди. Тиигэжэ сэдьхэл бодолойшье, материальнашье талаһаа айхабтар ехэ, хүсэлдүүлхээр бэшэ хохидол үзүүлэгдээ, мүнөөшье үзүүлэгдэһэн зандаа.

Арадай хуби заяае тэрэ үедэ гуурһанай нэгэ хээгээр яагаад шиидхэжэрхиһэниие мүнөө мэдэхэ хүсэлтэйбди. Энэ ябуулгын эсэстэ эхэ хэлэнһээмнай, эсэгэ, удамуудаймнай түүхэһээ һалгааха һанаатай байжа, жэнхэни шанарыемнай үгы хэхэ гэжэ удаан сагай туршада оролдоо ха юм.

Үнгэрһэн үе шатые шүүмжэлхы ёһоор сэгнэжэ, урдань хэгдэһэн энэ буруу ябадалые бодото хэрэг дээрэ заһажа, үндэһэн соёлнуудта, илангаяа хэлэнүүдтэ, хандалгаяа хубилгаха шухала. Тон түрүүн үхибүүд тухай һанаата болохо. Түрэл хэлээ тэдэнэй мэдэхэгүй ябадалтай эбсэжэ болохогүй.

Ойхонойхид мүнөө дийлэнхи олондоо элинсэгүүдэйнгээ хэлые мэдэхэгүй. Шада-ядэ дуугархатай аад, буряадаар уншажашье, бэшэжэшье шадахагүй. Хаанаһааашье шадахабибди? Хүүгэдэй саадташье, һургуулидашье түрэлхи хэлэ заанагүй ха юм. Угсаата зонойнгоо угай заншалые мартажа байгаашье һаа, эртэ урдын түүхэтэй араднай баян соёл, уран бүтээлтэй гэжэ мартадаггүйбди. Оюун бодолой олон-олон баялигуудай үгы боложо байхые ой ухаандаа оруулха бүрэе удха удамайнгаа агуула ехэ һүлдые улам гүнзэгы… ойлгон мэдэрнэбди.

Арадаймнай өөрыгөө мэд… хэ ябадалай мүнөө үедэ ур… тайгаар һалбаржа байхада, … саата арадайнгаа түүхэ, соё… до, уран бүтээлэй, уран зохё… лой дурасхаалнуудта мүн… үеын зоной, ерэдүйн… һонирхол бадаруулха зорил… тойбди.

Оюун ухаанай талаар арадай һэргэлтэ хубилган шэнэдх… гын хуби заяантай сэхэ холбоо… той бшуу.

Ниитэ нэгэн Буряад орон… һэргээхэ тухай асуудалые ре… публикын олониитэ нэгэ… шэ табиһан байна. Энэ хүн… бэшэ асуудал. Республика… округуудай хүн бүхэн энэ … далгые тус тустаа өөрынхөө… ойлгоно. Юундэб гэхэдэ, … бүхэн өөрынгөө дүй дүрэ… ажабайдалһаа улам… өөртөө тааруулха тобшолол … ха юм.

Иимэ документ бүтэ… гүйсэд һайшаалда хүртэхэ … гашьегүй юм ааб даа. Гэб… олон ондоо һанамжануу… тэмсэлдэ үнэн зүб мүндэ… һэмнай. Тэрээншэлэн рес… ликые урданайнь хилэ … һэргээхэ гэһэн эрилтые зүй… түрэһэн аша гү, али үндэ… тэнэй үзэлөөр дашуура… жэ тоолоһоной хэрэгүй… мнай бүхэли арад тушаа … зүб хандалга һэргээхэ … хүсэлэн ха юм.

Буряад яһанай эрхэ… Россин бүридэлдэ бүрин … тэ гүрэн боложо, политик… экономическа, соёлой та… бэеэ даанхай байдалтай бо… гэһэн хуулита эрмэлзэл… эрилтээр, демократическа … римаар бэелүүлэгдэжэ, на… нууд хоорондо хёмороо … хэхэ зорилготой бэшэ юм…

Буряад арад нэгэ респуб… кын бүридэлдэ нэгэдэһ… ород арадтай хэр үгһөө … һон түүхэтэ холбоонуудһаа … саха гэжэ ойлгоһоной … гүй.

Буряадай ССР-эй Верх… Совет, Буряадай республи… ска парторганизациин ко… ренци буряад арадай үнд… аша туһые дайраһан 1937 о… үйлэ хэрэгүүдтэ полити… ба сэдьхэл бодолой сэт… үгэһэн тусхай мэдүүлгэ … ёһотой гэжэ тоолонобди.

Республикын парти… партиин реском энэ асууда… шиидхэхэ аргатай. Үгэ … хэрэгүүдээр батадхаха шу…

Эрхүүгэй областиин Ой… ной районой Тооното-нуу… һууринһаа гараһан СТЕП… НОВТАНАЙ …

Улаан-Үдэ хото.

АЖАГЛАЛТА. Энэ ста… гонорарые авторнууд Ул… Үдын Жилсоцбанкын … равленидэ «Музей» … № 001700005 счёдто … хые гүйгаа. Энэ гүй… дүүргэхэбди.

ЮУГЭЭ ХЭДЭГ МЭРГЭЖЭЛТЭД БЭ?

ГЭҺЭН АСУУДАЛ ҺААЛИШАД СУГЛААН ДЭЭРЭЭ ТАБИБА

Хэжэнгын районой һаалишад, малшад һү үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ тушааха талаар байгша оной юһэн һарыншье, зунай үеыншье түсэбтэ даабаринуудаа дүүргэжэ шадаагүй. Хүн зониие эдеэ хоолоор, тэрэ тоодо сагаан эдеэгээр, хангалгые али болохоор һайжаруулха зорилгын табигдажа байхада, иимэ байдалай тохёолдоһон ушар районой хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй, хүтэлбэрилхы тушаалтадай, мүн һаалишадай өөһэдыншье һанаа сэдьхэл зобоно. Тиимэһээ тэдэнэр Михайловкын совхоздо (ажахынуудтаа ээлжээлэн суглардаг) ерэжэ, бодото байдалаа хайшан гэжэ заһаха, һайжаруулха тухайгаа һая хөөрэлдэбэ, олон асуудалнуудые зүбшэн хэлсэбэ, дутуу дундануудта шүүмжэлхыгээр хандаба.

Хүдөө ажахын мэргэжэлтын бэшэ, харин юрын хүнэй бодомжолходо, зунай хүхэ ногоон дээрэ ямаршье үнеэн һү орожо, ажахыда гү, али айл бүхэндэшье сагаан эдеэн дэлбэрхэ жэшээтэй бэшэ гү? Харин тиин гэхэдэ, энэ районой һүнэй хэмжээн улам бүри доошоо унажа, нэгэ үнеэнһээ, үнгэрхэдөө, сүүдхэдэ дунда зэргээр 3 килограмм һүнэй һаагдажа байһан ушар һаалишадай суглаанай гол асуудал болобо хэбэртэй.

Район дотор бага һүн үйлэдбэрилэгдэхэһөө, гүрэнэй түсэб дүүргэгдэхэгүйһөө гадна тушаагдадаг һүнэй шанарыньшье ехэ муу байна. Энээнһээ боложо, ажахынууд дүн хамтадаа 7 мянга гаран түхэригөө хиидэ алдаһан болоно. Тэрэнэй хажуугаар сэбэрлэгдээгүй һүн тоһоной заводһоо һөөргөө бусаагдана. Жэшээлхэдэ, Загаһатын совхозой 22 центнер һүн гологдоһон байна. Районой нэгэшье ажахы гүрэндэ һү тушааха түсэбөө үнгэрһэн үе соо дүүргэжэ шадаагүй.

Гэхэ зуура, хамтын мал үрэжүүлхэ талаар түсэб эндэ мүн лэ дүүргэгдэнэгүй, үнеэд болон тугалнууд олоорсо гарзална. Гансахан Ушхайтын совхоздо жэлэй эхинһээ хойшо 44 тугал гарзалаа. Энэ үе соо районой үнеэд 1019 толгойгоор үсөөрһэн байна.

Эдэ бүгэдэ баримтаһаа тобшолол хэхэдэ, район соо зоовэтмэргэжэлтэд үгы юм гү, бии юм һаа, юу хэдэг юм гэһэн асуудал сэхэ табихаар болоно.

Загаһатын совхозой ахамад зоотехнигээр А. А. Хаданов хүдэлнэ. Ажалай яһала дүршэлтэй болоһон энэ мэргэжэлтын суглаарагшадай урда гаража хэлэһэн үгые анхараябди.

— Һүнэймнай тоһолиг манайхяар 4,1—4,3 процент байдаг. Харин тоһоной заводто ошоходоо, 3,8—3,9 процент болошодог. Юундэ тиигэнэ гэшэб гэжэ гайхадагбди. Энээнһээ боложо, юһэн һарын дүнгөөр манайхин 93 центнер һүеэ алдаһамнай харамтай байна. Хоёр жэлэй хугасаа соо фермэ дээрээ жаахантшье юумэ хубилгаагүйбди. Тиихэдэмнай һүнэймнай тоһолиг яахадаа ондоо болоно гэшэб? Тоһоной завод бидэниие хэшана гэшэ ха,— гэбэ.

Ахамад мэргэжэлтын иигэжэ зарга бариха хэбэртэй болоходо, партиин райкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр А. А. Аюржанаев тодожо абаһаар:

— Танай совхоз сентябрь һара соо һүеэ хахадаарнь шахуугаар унагаагаад байнат. Тиихэдэ һаалишадаа юундэ энэ суглаанда асараагүйбта? Партком, ветврач, фермын бригадир та дүрбэн лэ харагданалта,— гэбэ.

— Үнеэднай байха байрагүй, сагаан талада байна. Иимэ байдалда маанадай һүн тухай бодомжолхо арга хаана байна гээшэб. Далтай, хорёотой болгоод, һүүлээрнь һү нэхэхэ юм ааб даа. Һаалишаднай энэ суглаанда ерэхэгүйбди гэжэ сэхэ хэлээ,— гээд А. Хаданов харюусаба.

Загаһатын совхозой һаалиин хоёр фермэ хоюулаа үбэлжөөндөө бэлэн бэшэ. Үнеэдынь сэнхир хүхэ огторгой оройтой, хизааргүй уужам тала байратай болоно. Ахамад зоотехник иигэжэ хэлэбэшье, эндэ хэнэй зэмэтэйе сэхэ нэрлэхэ зориггүй байшоо гэжэ һанагдана. Зүгөөр Загаһатын бүхы һаалишадай районойнгоо малшадай заншалта шахуу болоһон уулзалгада хабаадахаяа арсаһаниие ажахынгаа, магад районойшье хүтэлбэрилэгшэдтэ хэһэн нэмэл буруушаалга гэжэ ойлгосоор һэн.

Сентябриин 1-һээ үбэлжэлгэ эхилбэ гэжэ тоологдоно. Тиигэбэшье һаань, районой олонхи ажахынууд үбэлэйнгөө гуримда оронгүй, зунайнгаа янзаар хүдэлһөөр. Тэжээл бэлэдхэдэг цехүүдшье «50 лет Октября» Худанай совхоз хоёрһоо бэшэндэ хүдэлнэгүй, үнеэдшье байрадаа оруулагдажа уягдаагүй, силос, сенаж дараһан нүхэнүүдшье нээгдээгүй байһаар. Худанай совхозой директор Ц. А. Рабданов үгэ хэлэхэдээ, үбэлэйнгөө гуримда орожо хүдэлхөөр болообди гэжэ тэмдэглээ һэн.

Район соо һүнэй доошолһоной гол шалтагааниинь гэхэдэ, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй ажахынгаа хэрэгтэ, сэхэ тушаалдаа хайша хэрэг хандаһанһаа болоно гэжэ олоной хэлсэһэнһээ хэды элирээшье һаань, юунэй түлөө байдаг мэргэжэлтэд гээшэб гэжэ гайхаха үндэһэн бии гэхэ хэрэгтэй. Жэшээлхэдэ, ахамад зоотехник А. Хаданов малайнгаа байрагүйе тэрэ үдэр мэдэжэрхёо бэшэ, харин хайхарамжагүй байһаниинь лэ тэрэ гэе.

Саашань, Могсохоной совхозэй Улааха-Аралай һаалиин фермын бригадир Б-Д. Б. Шаралдаевай тэмдэглэһэнэй ёһоор, һүнэй доошолһоной үшөө нэгэ шалтагаан «демократи» болоно хаш.

— Үнеэнэй мүнөө 25 килограмм куузику, 30 килограмм сенаж, толгойн 2 килограмм, һүнэй 500 грамм концентрат үгэжэ байнаабди. Һү һаалга мүнөө дээшэлжэ, ехэ боложо байхын орондо доошоо ороно. Тиимэһээ эндэ «демократи» зэмэтэй. Энэ үгые урдаа барьяад лэ, хүдэлмэришэднай зам захагүй, тулхабаагүй болоод байна,— гэжэ хэлээд, суглаанай президиумдэ һууһан ноёдой зүгһөө элдэб үгэнүүдые дуулаа һэн. Райгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Д. П. Суворов бригадирай хэлээшые онсо хадууһан тула демократи гээшэмнай юун бэ, тэрэниие хайшан гэжэ хэрэглэхэ, ойлгохо ёһотойб, дэлгүүрэй экономикодо ороходоо, ямар харилсаатай байхабибди гэжэ суглаарагшадта тайлбарилжа үгэһэниинь һайшаалтай байгаа.

«Первомайский» совхозой Леоновкын МТФ-е даагша А. А. Павлова фермынгээ бодото байдал тушаа мэдээсэхэ зуураа, «түсэб лэ үгэгты гэхэһээ бэшээр бидэн тухай хэншье һанаагаа зободоггүй» гэжэ хэлэхэдээ, ажахынгаа хүтэлбэриие, зоовэтмэргэжэлтэд болон профкомые дайраа гэжэ тухайлагдаа һэн. Фермэ юһэн һарынгаа, сентябриинше түсэбүүдые дүүргэжэ шадаагүй, октябриинхииешье бирахагүй.

— Һаалишаднай аргагүй хүшэр хүндэ эрхэ байдалда хүдэлнэ. Шэбхэ шабааһаа өөһэдөө гаргана. Бидон болон талха таряагаа өөһэдөө зөөнэ. Малаймнай байра байдал муу. Оройнь унажа байна. Иимэ байдалда хүдэлжэ байһан һаалишан ехэ һү үгэлтэй гү?— гэжэ тэрэ сэдьхэлээ хүдэлгэн, асуулта табиба.

Тус фермэ бүхыдөө мииил 700 тонно силостэй юм ха. Уһалууриинь түхеэрэлгэ бүтэн бэшэ. Һаамхай үнеэдынь хэдэн хоногоор уһалагдадаггүйшье байна. Нээрээһээшье эндэхи үнеэд хаанаһаа һү орохоб даа? «Һүн—малай хэлэн дээрэ» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй ха юм.

Хэжэнгын районой мал ажал үсхэбэрилгэ, тэрээнһээ ехэ һү һааха, һүүлээрнь зөөхэй, тоһо абаха гээшэмнай мүнөөдэрэй байдалаар гайтайхан хэрэг боложо байнхай. Бүдүүн тэжээлээр хамтын мал дүшөөд лэ процентээр хангагданхай байна. Тэрэ мүртөө энэ жэлэй үбһэнэй шанар айхабтар муу. Һолоомо, зелёнко, талха таряанай зүйл һайсал бэлэдхэхэ, эдюулхэ шухала.

— Байгша оноймнай бүхы дүнгүүд нёдондонойхиһоо доошо болоод байна,— гээд АПО-гой түрүүлэгшэ А. Б. Булатов тэмдэглэжэ, хэдэн шалтагаануудые дурдахадаа, хэтэрмэ үлүү бороотой, шииг нойтотой жэлдэ хүдэлмэрилжэ үзөөгүи дээрэһээ дүршэл шадабаригүйдөөбди гэжэ хэлэһэниинь балай хүндэгүйгөөр дуулдаа һэн. Урда тээнь үргэлжэ үзэгдэжэ байһан ган гасуур жэлнүүдтэ ямар бэрхээр дүршэжэ, ургаагүй газарһаа ургаса ногоо ехээр суглуулжа, үхэр малаа гарза хоролтогүйгөөр ондо оруулжа, ашаг үрыень улам дээшэлүүлжэ байһан зонбибди?

Хэжэнгын районой 200-гаад һаалишадые бүгэдэ муу хүдэлнэ гэжэ болохогүй. Чисаанын совхозой Булагай һаалиин фермэ, «Первомайский» совхозой Леоновкын, Худанай совхозой Иннокентьевкын, Ушхайтын комплекс гэхэ мэтэ һү үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ тушааха түсэбүүдээ үлүүлэн дүүргэжэ, районойнгоо нэрэ солын түлөө аһан шадалаараа оролдоно гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Юһэн һарын дүнгүүдээр һүнэйнгөө талаар эгээл ехээр шалгарһан Чисаанын совхоздо партиин райкомой, райгүйсэдкомой болон хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй профкомой дамжуулгын Улаан туг, 300 түхэриг мүнгэн шан барюулагдаа. Ажахынуудай дунда хоёрдохи, гурбадахи һууринууд олгогдоогүй. Харин һү һаалиин фермэнүүдэй дунда Булагай МТФ (Чисаанын совхоз)—1-дэхи, Вознесеновкын («Первомайский»)—2-дохи Иннокентьевкын (Худанай совхоз) фермэ 3-дахи һууринуудые эзэлһэн байна.

В. ТОКТОХОЕВА,
манай корр.

ЗОРИҺОНДОО ХҮРЭХЭ

Сагаан-Мориной совхозой мал адуулагшад үнгэрһэн зунай бэлшээриие зүбөөр хэрэглэн, даалгагдаһан малаа яһала шахан таргалуулжа шадаһан байна. Жэшээлхэдэ, нэгэдэхи отделениин мяханай үүлтэрэй үнеэдые харууһалдаг гүүртые даагша Баир Доржиевич Жагбаев энэ харюусалгатай хаһа соо даалгагдаһан малаа нилээд хүшэлүүлээ, шэгнүүрыень нэмээхэ даабарияа үлүүлэн дүүргээ. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг бишыхан коллектив жэлэй эхинһээ хойшо тугал абаха түсэбөө 90 процент бэелүүлһэн байха юм. Баир Жагбаевай бригадын гэшүүд үлэһэн гурбан һара соо үнеэдээ түрүүлхэдээ, зуунай зуун түл абажа түлжүүлхээр хараална.

Энэл отделениин мал адуулагша Цырен-Доржо Хорлоевич Доржиев баһал һайнаар хүдэлжэ ябадаг хүн юм. Тэрэ байгша ондо зуун үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 91 тугал абаха һаа, үнгэрһэн юһэн һарын турша соо 51 түл абаад, гарза хоролтогүйгөөр эхэдэнь хүхүүлэн түлжүүлнэ. Эдэнэр жэлэй дүүрэтэр тугал абаха даабарияа баһал дүүргэхэ юм.

Хоёрдохи отделениин залуу мал харууһалдаг ахалагша малшан Владимир Будаевич Доржиев үнгэрһэн зунай бэлшээриин үедэ буруу бүриингөө шэгнүүрые нилээд нэмээгээ. Энэ гүүртын малшад жэлэй эхинһээ хойшо нэгэшье толгой буруунуудые гарзалуулбагүй. Энэл отделениин эмэ хашарагуудай гүүртые даадаг Хорло Цыреновна Чимитовагай ударидадаг коллектив даалгагдаһан малаа нэгэшье гарзада оруулангүйгөөр харууһалжа ябана.

Эдэ малшад юундэ иим… жалтатай хүдэлнэб гэхэдэ, … дэнэр түхэреэн жэлэй тур… нэгэшье амаралтагүйгөөр … лана бшуу. Энэнь эдэнэр… шэ сусашагүй ажалыень … дахин гэршэлжэ үгэнэ … алдуу болохогүй.

В. ДАМБА…
Захааминай район.

ЕРБЫН БОДОНО

Яруунын совхоз районой түрүү ажахынуудай нэгэн мүн. Совхозой ажалшад ашаг олзотойгоор хүдэлжэ, олоһон мүнгэ зөөреэрээ барилга үргэнөөр хэнэ. Жэшээлхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ 200 толгой эбэртэ бодо малай байха гурбан байра, байрын хэдэн һэрнүүдые барижа, ашаглалтада тушаагаа. Байгша ондошье барилга ехээр хэгдэнэ. Гүндэ һууринда 1,5 километр утатай харгы асфальтаар хушагдаһан … Тус совхозой шеф боло… комотив-вагон заһабар… завод барилга хэхэдэ … туһаламжа үзүүлнэ. … Н. А. Капорскиин хүтэлб… дэг бригадын коллекти… мэр сэралгын депо … соо барижа дүүргэхэ … зад, бодото дээрээ хоё… раар уридшалан ашагл… тушаагаа. Бригадирһаа … О. К. Смирнов, Ю. В. … цев, В. В. Думкин гэшү… объектын барилга дээр… дэлһэн байна.

Гүндын зүүн-урда … шэнэ нефтебаза бари… Эндэ 300 кубометр … хадагалагдаха юм. Стан… танай бүлэ түлишөөр … гын хуушан станцида … байһанаа, мүнөө шэнэ … шанда нүүжэ, ажаллаха … эрхэ байдалтай болобо …

Байгша ондо бари… эхилһэн объектнууд олон … хонинои, 240 тугалай … байранууд, хоёр бүлын … байрын 2 гэр баригдажа … хай. Энээнһээ гадна хоё… жэлэй дүүрэтэр ашагл… оруулагдаха ёһотой.

С. ДОРЖИ…

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: не… базын хүдэлмэрилэгшэд … ба Б. Ч. Столяровтан; … нефтебаза.

Авторай фо…

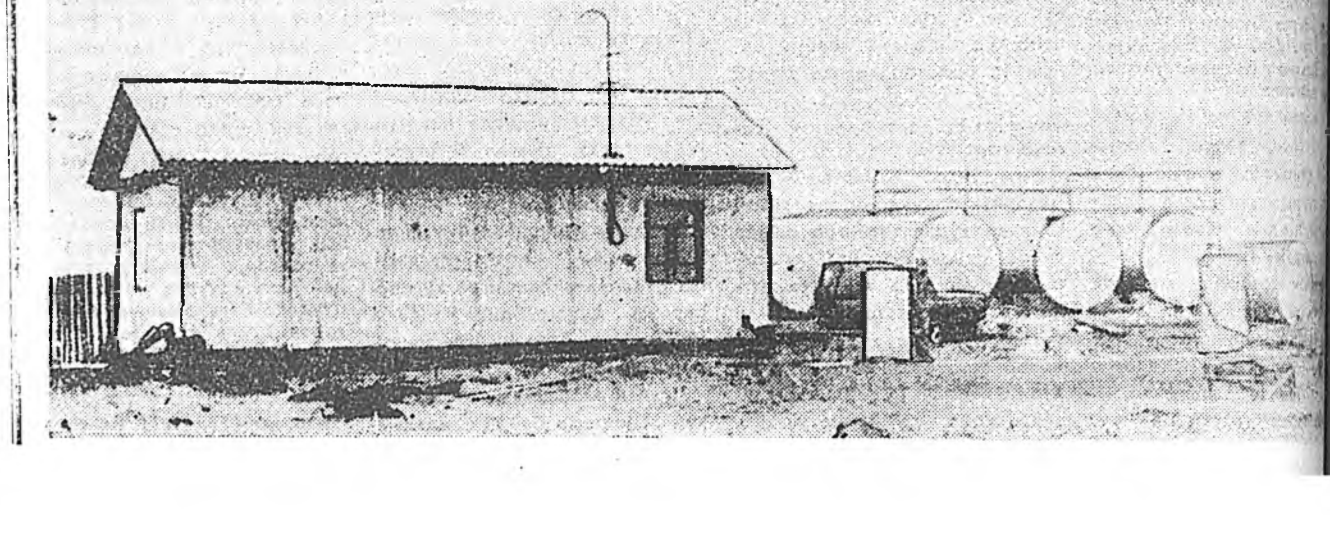

СОВЕТ ОРОН ДОТОР

НОВГОРОД. Чудовска заводой зуруулай «Пролетарское знамя» фабрикын коллектив фермернүүд Срыбнинтэнэй ажахыда найдамтайгаар туһална. Фермернүүд хэлсээ баталжа, хүдөө ажахын продукцяар предприятиие хангадаг болонхой. Фабрикын коллектив өөрынгөө ээлжээндэ таряашадые барилгын материалнуудаар хангана, транспорт үгэжэ туһална ондоошье хүдэлмэри хэнэ. Хамтын предприятиин урагшагүйдэһэн ушарта фермернүүдэй банкһаа урьһаар абаһан 150 мянган түхэриг фабрика бусаахаар лаб найдуулаһай.

МОСКВА. Свято-Введенскэ сүл губиин тоосоогоор Эб найрамдалай совет жаса 2,5 миллион түхэриг оруулаа һэн. Түүхын онсо шухаг комплексые һэргээн шэнэдхэлгэдэ энэ мүнгэниинь зорюулагдаха юм. Россин түүхын оюун ухаанай ажабайдалай, Эсэгэ ороной ба дэлхэйн соёлой гайхамшагта уран бэлигтэнэй бүтээлнүүдэй шухала хуудаһанууд тус комплексын түүхэтэй холбоотой гэшэ.

— Россин хүн бүхэнэй зүрхэ сэдьхэлдэ хүндэтэй түүхын иимэ нангин зүйлнүүдые һэргээн шэнэдхэлгэдэ мүнгэ һомолголгодо Эб найрамдалай совет жаса дэмы хабаадана бэшэ,—гэжэ жасын правлениин түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо, СССР-эй арадай депутат В. П. Маслин хэлэнэ.— Энэмнай хадаа ородой православна һүмэтэй олон жэлнүүдтэ бэелүүлэгдэжэ байһан харилсаа холбооной үргэлжэлэл болоно.

АШХАБАД. Хлопок-сырец бэлэдхэхэ талаар гүрэнэй захилые Туркменистанай хлопок ургуулагшад урдынхиһаа һара шахуу урид дүүргээ һэн. Тушаан абалгын пунктнуудта 1 миллион 3 мянга тонно хлопок-сырец оруулагдаа.

КИШИНЕВ. Шудхалгын машина бүтээлгын концерн Тирасполь хотодо нээгдэхээ байнхай. Энэмнай СССР соогоо түрүүшын иимэ концерн болоно. Гансашье гүрэнэй бэшэ, мүн кооперативна, ниитын предприятинууд болон эмхи зургаанууды бүхы зөөритэйнь хамта тэрэ нэгэдүүлхэ юм. Гадаадын оронуудтай худалдаа наймаа хэхэ, СССР-эй газар дээрэ ба хилын саана хамтын предприятинуудые байгуулха эрхэ тэрээндэ хабаадагшадта олгогдоно.

(ТАСС).

ХОНХО

Мүнөөдэрэймнай «Хонхын» айлшан болоhон «Хараасгай» журналай материалнуудые эдир уншагшадтаа дурадханабди. «Хараасгайгаа» 1991 ондо захихыень эдир уншагшадаа уряалнабди.

АЙЛ БҮХЭНДЭ — «ХАРААСГАЙ»!

...й шубууе буряад ...урханай шубуундал ...жа, тэрээн тухай ...ульгэр, домог, үгүү... ...уланхай. Жэшээлхэ... ...бинаашаа-hабинааша, ...он баряаша» гэhэн ...улаhан байхат. Нэз... ...раасгай шубууднай ...ита ерээд, хүдөө нютаг... ...н гэрнүүдэй үhээ... ...а түхеэрэн түбхи... ...шалтай байгаа. Жэ... ...амитан хэдаа хүн ...эй байhан тула гэ... ...hайн hайханиие зүг... ...он гуламтынь утаа ...улан амидарха ду... ...у. Удангүй уурхай ...н жалжага дальба... ...и боложо, эдеэ хоол ...ажа hуутараа, нэ... ...н дэгдэжэ, түрэhэн ...үүрээ гороолон нии... ...да зүгые барин, хо... ...да гарана.

...хараасгай шубуудай ...оо харяашье hаань, ...та «Хараасгайнууд» ...болинхой: гэр айл ...й нэрыень зүүhэн ...«уурхайлан» байдаг ...юм. Тэдэ хүдөө дай... ...hаа байтагай, хото ...эр нютагжана, гадна ...оной холо дүтын хи... ...шаад мянган саар... ...нүүд нэрээ нэр... ...шэ. Тиихэдээ тэдэм... ...болзор соогоо дэг... ...гүй, саг үргэлжэ би... ...шадаа хүлеэлгэнэ, ...эбэри багатай зон ...«Хараасгаймнай» хаа... ...аа хэзээ абаха зон... ...ыдэхи-эдыдэхи но... ...эгүй»... гэhэн асуу... ...өөhэдөө ерээдшье, ...ршье, бэшэгээршье ...Хүүгэдтээ эхэ эсэ... ...үгэхэдөө:—«Хараас... ...айн аянай шубуун ...даа эсэжэ сусажа, ...хадаа hааташана»,— ...руулна.

...«Союзпечать» балай ...юумэгүй:

...раасгайн» редакци ...hээтүүлжэ гаргана. ...акци зэмэтэй, гэдээ ...—гэжэ бэоhээ зай... ...ээр бидэнэр—жур... ...номер бүхэнэйнгөө ...аргуудые Москва го... ...шажа хүүлэнэбди. ...ын типографи барла... ...хүрэнэгүй, офсетнэ ...ятлдана. Энэмнай— ...олодоггүй шалтагаан. ...э хэрюу дуулаба... ...й журналые үхибүүд ...шэнь хаянгүй, улам ...н дулаанаар хандан: ...байна, «Хараасгай»! ..., эдир уншагшаднай ...хилхэ юм.

...ын 3-дахи hургуу... ...ша Балдараеза Туя... ...айнгаа ерэхые хү... ...ан хэбэртэй, hара ...ээр дахин гаргыт гэ... ...эл үгэнэ.

...хотын hургуулиин ...классай hурагша ...Марина гоё hайхан ...аа, шэмэглэлнүүдые ...бүхэндэ барлажа бай... ...на.

...й областиин Мама гэ... ...ой hургуулиин 2-до... ...й hурагша Метелкин ...о зүгэй эвенк үхи... ...эбэйдал тухай, hу... ...адан тухай бэшэхые ...

...н областиин Степан... ...ой hургуулиин hу... ...ьничук Витя өөрөө ...ой үльгэр зохёожо, ...ёор шэмэглэн зу... ...эбэ.

Ровно городой hурагша Вашишина Людмила манай журнал соохи словарьhаа **Нүхэсэел! Амар сайн! Баяртай!** гэхэ мэтэ буряад үгэнүүдые мэдэхэ болоhоноо бэшэнэ.

Бэшэгүүд... Бэшэгүүд гэхэдэ, олон даа. Бишыхан зарим корреспондентнүүднай өөhэдынгөө нэрэ обогшье мартажархиhан байха юм. Нүгөөдүүлынь манай анкетын асуудалнуудта ехэ дэлгэрэнгы харюунуудые үгэнэ. Аха классуудай hурагшад ондоо республикануудай үетэн сасуутантаяа адреснуудаа андалдан бэшэлсэхые туhалхыемнай гуйна. Бидэнэр тэдэ бэшэгүүдыень хаянгүй хадагалжа байнабди. Одоо эдэмнай баhа түүхэ ха юм!

Түрэлхи журналдаа эдир уншагшадаймнай эды олооро дуратай байhаниинь гайхалгүй. Мүн баhа тэдэнэй ахайнар, абгайнар журналда толилогдоhон hонирхолтой материалнуудые hайшаана. Үбгэн аба, хүгшэн эжынэрынь манай журналай европынхёор болон хуушан монголоор гаргадаг календарьлитые ханадаа үлгөөд байдаг заншалтай болоо. Тиимэл хадань мүнөөнэй «Хараасгайе» айл бүхэндэ уурхайлжа байна гэжэ хэлсэнэбди.

Ушар иимэhээ манай редакци номер бүхэнөө hонёор, гоёор, өөрсэ түхэлтэйгөөр гаргахые бүхы арга боломжоороо оролдожо байна гээшэ.

Түрүүшын ондо оюун бэлигтэй үхибүүдэй өөhэдынь уран бүтээлнүүдые: найруулга, зураг шэмэглэл, фото-зурагуудыень хэблэнэбди. Бишыхан урашуул өөhэдынгөө хэhэн юумэнүүдые газетэдэ, журналда харахадаа урмашангүй яаха гээшэб! Зүгөөр үхибүүдэй эльгээhэн бүхы юумые толилжо шадахагүй байhамнай, харамтай юм.

Манай буряад литературын үндэhэ hуури табигшадай олонхинь багшанар мэргэжэлтэй байгаа. Тэдэнэй олонхинь багшалхынгаа хажуугаар hургуулиин номуудые зохёолсодог, баhа хүүгэдэй уран зохёол найруулдаг бэлэй. Тиимэhээ ахамад уран зохёолшодой найруулгануудhаа шэлэжэ толилнобди. Мүн баhа хүүгэдэй мүнөө үеын залуу уран зохёолшодые дэмжэнэбди. Тэдэмнай хэд бэ гэбэл, Э. Дугаров, Ц. Бадмаев, А. Доноев, Ф. Манжиханов, Т. Григорьева, Ц. Цырендоржиев, Д. Халхаров, С. Нестерова, Г. Башкуев гэгшэд болоно. Гэхэтэй хамта хүүгэдэй уран зураашад: Б. Лыксоков, М. Дамбиева, В. Смоленкова, Д. Олоев, И. Балдано болон бусад оюун бэлигтэй зон урган гаража байна. Энэнь hайшаалтай. Харин Б. Гомбоев багшын жэшээгээр буряад түхэлэй кроссворд, ребус гэхэ мэтын тоглоонуудые найруулан бүтээдэг хүнүүд үсөөдэнэ. Иигэжэ манай редакциин уурхай соohoo хүүгэдэй үшөө олон уран зохёолшод, уран зураашад, уран бүтээлшэд дэгдэн гаража байхань болтогой!

«Хараасгай» журналда нэмэлтэ хэдэн гаршагууд бии: «Түрэл дайда», «Шинии номой таг», «Улаан дэбтэр», «Сагаан эдеэн», «Буряадаар, ородоор хэлэжэ hурагты!». Эгээл бишыхан уншагшадта зорюулан, эбхэгдэмэл номуудые жэлдээ хэдэн дахин журнал соогоо гарганабди. Тэдэмнай буряадаар «Одхон», ородоор «Одхончик» гэжэ алдаршанхай. Арбан табан аха дүү республикануудай хүүгэдэй наадан тоглоонуудые зураглан зааhан номернай hургуулиин уран hайханай хүдэлмэридэ аша туhатай байханъ дамжаггүй. Нэгэ ехэ түйлалтамнай, гэхэдэ, эвенк арадай түүхэдэ эгээл түрүүн түрэл хэлэн дээрэнь «Велика» («Хараасгай») гэhэн нэрэтэй журналаа хэблэжэ, бишыхан ортонгуудта бэлэглэжэ, баяр баясхаланда хүртэhэн байнабди. Мүнөө жэлэймнай үндэр амжалта болбол, гадар хуудаhандаа хуушан монголоор «Хараацай» гэжэ бэшээтэй журнал мүн. Монгол уласай Сүхэ-Баатарай нэрэмжэтэ пионерэй эмхиин 65 жэлэй ойдо тус номер зорюулагдан хэблэгдэбэ. Тэрэниие Монголой хүүгэдэй уран зохёолшод, уран зураашад, композиторнууд хамтаран зохёоhон байха юм. Энэ журналнай бүмбэрсэг дэлхэйн олохон гүрэнүүдээр ажаhуудаг монгол, буряад, хальмаг зоной түлөөлэгшэнэртэ бэлэглэгдээ, тиигээд тэдэнэй hайшаалда хүртэхэ, тэдэнhээ захил абаха байхабди гэжэ хүлеэнэбди. Манай журнал эды ехэ хэрэгэй эхи табяал hэн хойноо, түрэл садан зонойнгоо хэлэн дээрэ журналаа гаргаха заншалаа үргэлжэлүүлэн, hаяын жэлнүүдтэ монголоор толилогдодог болохо байха гэжэ найданабди.

1991 ондо «Хараасгай» журналнай улам бүри hонин болохо байха. Ерэхэ жэлэймнай түсэб элдэб үнгын зүйлнүүдhээ бүридэнэ. Зарим номерто орохо материал тухай хэлэбэл, иимэ. «Багша» болбол буряад зоной hангин үгэ мүн. Багша хүнэй аша туhата ажалые, солыень дуудаха хүсэлтэйбди. Тэрээндэ хуушанай багшанар Ц. Онготов, П. Богданов, эрдэмтэ багшанар Г. Цыбиков, М. Хангалов болон бусад, Далай ламын багша, гүшэ хамба Агваан Доржиев хүрэтэрнь намтарыень дурдахабди. Мүнөөшье үеын багшанарай ажал габьяае магтан дуулаха зэргэтэйбди. hургагша ажалтай зоной өөhэдынгөө hанамжые манай журналда бэшэбэлнь, hайн бэлэй. Хойто жэлдэ манай тэмдэглэхэ ойн баярнууд олон. Нэгэниинь Улаан-Үдэ (Дээдэ-Үдэ) хотын тогтоhоор 325 жэл, декабрист Николай Бестужевай түрэhөөр 200 жэл, Буряадай арадай уран зохёолшо Ц-Д. Дондоковагай 80 наhан болон дурасхаалта бусадшье үдэрнүүд тухай бэшэхэбди. «Одхон», «Одхончик» гэhэн дэбтэр соогоо хүүгэдэй уран зохёолшодой шүлэгүүдые сүмөөрнь толилхомнай. Түрүүлэн поэдүүд Ц. Бадмаев, Т. Григорьева гэгшэдэй номууд гараха юм. «Дархан» гэhэн шэнэ гаршаг мүндэлхэнь, Тэндэ алташа, түмэршэ, модошо дархашуулhаа гадна техническэ кружогой эдэбхитэдэй, модельер-оёдолшон гэхэ мэтын онцhон шэжэмдэ уран зоной бүтээлнүүдые зураглан толилхобди.

Гэбэшье манай редакци ганцахан журналаа гаргаад лэ, авторнуудайнтаа эльгээhэн зохёолнуудые бэлдэжэ, хүүгэдэй бэшэгүүдтэ харюусаад байдаггүй юм. Бидэнэр хододоо радиогоор, телевиденеэр, библиотекэнүүдтэ, Пионерэй ордондо, hургуулинуудта үхибүүдтэй уулзалга хэдэгбди.

Бидэнэр бишыхан үхибүүдэй спортивна наадануудай: эдир шатаршадай «Алтан шатарай», эдир гимнастнуудай «Хабарай хараасгай» болон эдир шагай наадагшадай мүрысөөнэй спонсор болонобди.

«Хараасгайн» елко манай редакциин дэргэдэ Буряадай зохёохы ажалтанай үүсхэлээр шэнэ жэл бүхэндэ найрлагдадаг юм. Тэрээндэ үндэhэн буряад ёhоёо hэргээн үнгэргэхые хүсэдэг гээшэбди. Тиихэдээ түрэhэн нютагайнгаа наадан зугаа дэлгэжэ, түрэл хэлэн дээрээ дуулалдан, шүлэг уншажа, зүжэг табиха юм.

Гадна «Хараасгайн уурхай» гэhэн hургуулида ороогүй, сэсэрлиг саадай, бишыхан хүүгэдэй наадан тоглоо зохёожо байнабди. Нарин сэмбын комбинадай «Текстильщик» гэжэ Соёлой ордоной тайзан дээрэ «уурхай» түхеэрhэн байнабди. Иимэ наадаание хото городойшье, аймагай түбэйшье, хүдөө тосхонойшье соёлой байшангуудта найруулан табижа боломоор гэжэ hанагдана. Тэрээндэ хүүгэдэй дуратай номуудай геройнууд: Буратино, Карлсон, Чиполлино, Мурзилка, Шэгшыдэйхэн хүбүүн гэхэ мэтын танилнуудтаяа хамта үхибүүд өөhэдөө уран бэлигээ харуулна ха юм.

hургуулиин хабарай амаралтын үеэр Улаан-Үдэ хотымнай үйлсэ гудамжануудаар «Тэхэ Бабанын найр» гэhэн гоё hайхан соносхолнууд олошордог. Тэрэ найртамнай Ивалгын аймагай, Агын болон Усть-Ордагай округуудай hургуулинуудай үхибүүд оюун бэлигээ харуулна. Мүнөө жэлдэ «Алтан хараасгай» гэhэн Монголой үхибүүдэй хүгжэм-дуунай ансамбль найртамнай хабаадаа.

Манай редакциин оролдолгоор Москвагай түбэй «Детская литература» журналда Буряад ороной хүүгэдэй лутература тухай тусхай номер хэблэгдэн гараба. Ихэдээ буряад хүүгэдэй литературын түүхэдэ үндэршье, үргэншье, хүндэтэйшье ендэр үгтэбэ гээшэ. Манай хүүгэдэй уран зохёолшодой нэрэ, намтар, номууд бүхэсоюзна уншагшадта мэдээжэ болоhониинь hайшаалтай.

Үшөө hонин гэхэдэ, СССР-эй болон МНР-эй Уран зохёолшодой холбооной монгол үндэhэтэнэй хүүгэдэй журналнуудай редколлегиин конференци «дугуйлан» зарлагдаа. Тэрэмнай Улаан-Үдэдэ ба Улаан-Баатарта боложо, Монгол үндэhэтэ хүүгэдэй уран зохёолшодой ассоциаци тогтообо. Тэрээнэй мэдэлэй тусхай нэгэдэлнүүд республика бүхэндэ ажаллажа эхилээ.

Мүнөө Буряадай хүүгэдэй уран зохёолшодой нэгэдэл уласхоорондын телевизионно наадые декабрь hарада зарлаад байна. Тус нааданда Буряадай, Хальмагай, Монголой, Үбэр-Монголой хүүгэдэй уран зохёолшод, ульгэршэд, дуушад хабаадаха юм. Энэмнай гурбан аха дүү республикануудай ниислэл хотонуудта хэдэн үдэрэй туршада hубарин үнгэрхөөр түсэблэгдэнхэй.

Дээрэ дурсагдаhан дансын ёhoop, нилээдгүй ехэхэн ажал хэгдэhэн байна. Нээрээшье, нэгэ журнал иимэ ехэ юумэ хээ гэжэ үнэншэхөөр бэшэл даа. Зүгөөр эдэмнай олоной хүсөөр бэелүүлэгдээ. Түрүүшын ондо туhалhан эмхи зургаануудые нэрлэбэл, Буряадай АССР-эй Арадай эрдэм hуралсалай министерствые дурдаха хэрэгтэй.

Хойто жэлдэ хүүгэдые хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ хэгдэhэн юумэмнай үшөөшье олон болоод байха бээ гэжэ hанагдана. Журналаа гаргаха ажалнай—эгээл шухала. Энэ ажалаа улам бүри урагшатай ябуулхые оролдохобди. «Хараасгай»— бурханай шубуун айл бүхэндэ «уурхайгаа заhахань» болтогой!

Цыден-Жап ЖИМБИЕВ,
«Хараасгай» журналай ахамад редактор.

«УРАН ДҮШЫН» ЭДИР УРАШУУЛ

Захааминай аймагай hургуулинуудай hурагшадай зохёолнууд «Хараасгайда» гараха түсэбтэй. Энэ аймагhаа поэт М. Самбуев, хүүгэдэй уран зохёолшод Бадма Шойдоков, Аюша Доноев урган гараhан байха. Аха нүхэдэйнгөө татаhан арюун замаар эдир бэшэгшэд гууриhаа туршан, түрэhэн нютаг оронoo магтан ябана.

Аяншалга

Аянда гараха hанаатай,
Үдэшэнhөө түхеэрбэб.
Аалин hүнишье үнгэрбэ
мэтэр,
Үглөөгүүр эртэ бодобоб
үтэр.
Түргэн хубсаhаа үмдөөд,
Түрэл нүхэдтөө ошобоб,
Үргэн талын эхиндэ
Нара бэдэржэ гараабди.

Туяана САДАЕВА
(Хүргатын 8 жэлэй hургуули).

Хайнаг

Харбаhан hомондол шуран
Хара малаан хайнагые
Харагшан үнеэн гэхэл даа
Хараhаар зарим багашуул.
Хайнаг үнеэн багашуулые
Үдхэн hүеэр садхаадаг.
Хүбшын ангуудhаа дутуугүй,
Хада уулаар байрладаг.

Тугал

Одхон харахан тугал
Оодорно хээгүүр зоргондоо.
Аглаг тала үргэн даа —
Амтан ногоо шэмхэлнэ.
Эрьелдэн моорэнэ тугал:
«Эхэм алин бай-айнаб!
Эдеэлхэ дурам
хүрэшөө-өөл!..»

Дэгзэма ДОНОЕВА
(Санагын дунда hургуули).

Халтар хара морин

Халтар-хара морёо
Хадын бооридhоо барижа,
Хуртага горхоной үhаар
Садатарнь уhалааб.
Хабарай урихан үдэшэ
Халтар-хара морёороо
Хадаар тараhан үхэрөө
Хотон тээшэнь туунаб.

Дагба ЦЫБЕНОВ
(Хүртагын 8 жэлэй hургуули).

Минии нютаг

Бурмастын оройдо гаража,
Баянхан Ёнгорбойгоо
харанаб.
Хүхэрэн гоёор ургаhан
Буржагар хуhааpaa үгтана.
Сагаан үндэр хуhамни,
Сайжал байнаш гансаараа.
Шинии сайхые харахадам,
Зосоомни сэлмэг болоно.
Зэдэ голойнгоо эрьеэр
Сэнгэн-сэнгэн алхалнаб.
Сэбэр алтан агаарыень
Сээжэ дүүрэн hорокоб.

Эржэн ЦЫДЕМПИЛОВА
(Ёнгорбойн hургуули).

Дальбараа

Хурсахан хушуутай,
Харахан нюдэтэй,
Хөөбэрн соohoo бултайгаа,
Хүхюухэнээр жэргээ.
Маяахан хүлөөрөө
Маяганаhаар,
Тахяагай тарянhаа
Таашаан тоншолсоо.

Цыпилмаа ДУЛМАЕВА
(Дүтэлүүрэй дунда hургуули).

Миисгэйхэн

Миисгэйхэн, эрэбэ аалши!
Бишни шамайгаа хүлеэгээб
даа.
Нохой шамайем намнаа гү!
Үхибүүд шамайем дайлаа
гү!
Даб гээд, миисгэйхэмни
Дээшээ hүрөөд абана
Саб гээд, миисгэйхэмни
hарбайhан мяха абабал
даа.

Володя АЮРОВ
(Улэтшэнэй дунда hургуули).

Түрүүшын саhан

Хадаhаа hалхин үлеэжэ,
Хүнгэн зөөлэнөөр
эрьелдэн,
Түрэл hайхан дайдыем
Түрүүшын саhан хушаба.
Аажамаар эрьелдэн унаад,
Аалихан hалхинда хатарна.
Дал хорёонуудые хушаад,
Дэлхэйе сагаан болгоно.
Хүүгэд газаа шууялдан,
Хүбэн саhаар наадана.
Уртай үбэлтэй уhэрилдэн
Улам хүхюун болоно.

Рая АЮШЕЕВА
(Ёнгорбойн 8 жэлэй hургуули).

Эжым

Хүгшэн наhатай болоошье
hаа, эжым.
Хүүгэдээ хайрлан энхэрдэг,
hанаагаа мандаа зободог.
hайхан сэдьхэлтэй эжымни
Олон хүүгэдэй эхэ болоол,
Омогорхон тэнюун
ажабайдалаар баясакал.
Бүмбэрсэг дэлхэйнгээ
баяхан ургахада.
Буурал эхэмни баяртай
миhэрнэл.
Бага наhандам намай
тэнжээhэн
Бултанhаа сэнтэй гансахан
эжымни,
Баяртай, тэнюухэн
жарган hуугыт.
Ашанартаа хүндэлүүлэн
Амаран жаргыт даа!

Таня ЦЫБЕНОВА
Зэдын аймагай Үшөөтын дунда hургуулиин 5-дахи классай hурагша.

Жаахан үхэршэн

Үргэн үргэн үндэртэ —
Ууҗам хадын нюрууrаар
Ургы сэсэг шэмхэлжэ,
Үхэр ябана таруугаар.
Жаахан хүбүүн баяртай
Ядан мордоод мориндоо,
Жолоо табин яаралтай,
Малаа тоггоон тойробо.
Энэм хүдхэ Хэмэгтэ
Малгай заhан энеэнэ.
«Томо түргэн болоhойб даа,
Малшан болохолби»,— гэнэ.

Ринчин РИНЧИНОВ,
Яруунын аймагай Түлдүүнай дунда hургуули.

Цырен-Дулма ДОНДОКОВА

СЭНКЪЮ, ХАНИ «ХАРААСГАЙМНИ!»

Шиниингээ ерэхэдэ, «ХАРААСГАЙМНИ!»
Сэнкью гэжэ угтахалди.
Аргагүй хүлеэнэ багашуул,
Асарыш даа зураг, зохёолоо бушуул.
Тэбэрилдээд, шамтайгаа уулзахабди,
Тиигээд одод соогуур ниидэхэбди.
Заатагүй захихабди «Хараасгайгаа»,
Заабол найда жаахан маанартаа.

Ерыш даа, түргэлыш даа,
«Хараасгаймнай»,
Ерэхэдэш баярлаад дэбхэрхэбди,
Эреэхэн хүнжэлеэрөө хушаад
Эбэртэлээд шамайгаа унтахабди.
hөөргөө бусахадаш, «Хараасгаймнай»,
Хүүгэд: «гуд бай, баяртай» гэлдэн,
Зэд хонхо зэдэлгэн,
Зэргэлэн бүгэдэ үдэшэхэл.

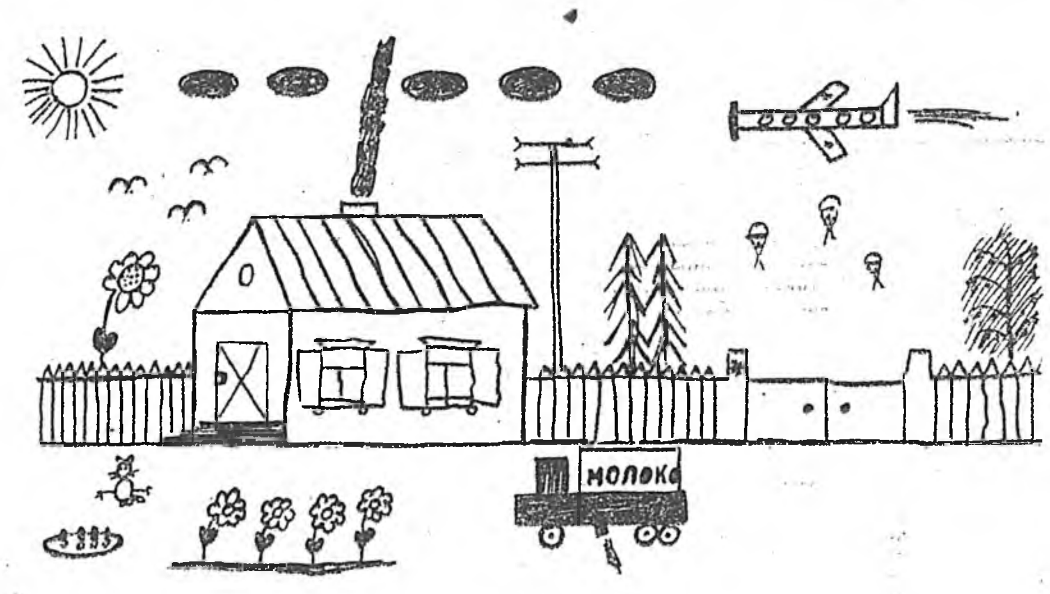

Ивалгын аймагай Оронго нютагай зургаатайхан Жаргал ЦЫРЕНДОРЖИЕВ өөрынгөө зурагые «Манай гэр» гэжэ нэрлээ.

ЖОРОО ҮГЭНҮҮД

Үхибүүд, эдэ үгэнүүдые сээжэлдээд, түргэнөөр хэлэжэ hурагты даа.

Талын табан
Тарган тарбаган

Эрбээхэй эрбэлээ
Элhэн дээрэ хэбтээ.

Эрхэтэ эрхэлээ
Эжыдээ эльбүүлээ.

Эрээн маряан эрбээхэй
Энээгүүр тэрээгүүр
эрбэлээ.

Торхонь тос гээд,
Тоhониинь ялас гээ.
Тоhониинь ялас гээд,
Түйсэ руу бүмбэе гээ.

Саашаа-наашаа,
Дүүжэн-даажан.
Хойшоо-урагшаа,
Дүүжэн-даажан.

Дээшээ-доошоо,
Дүүжэн-даажан.
Иишээ-тиишээ
Дүүжэн-даажан.

Зүүлжээ-баруулжаа,
Дүүжэн-даажан.

Тэмээн, тэмээн,
Тэбэрюухэй.
Тэмээнэй хүбүүн
Табарюухай.

Барбаадай,
Батан туулай,
Тоохон тобшо,
Топи байса,
Бишыхан шэгшүүдэй.

Арбаад гаран
Арбагар хасуури
Арадаа үргэлжэ,
Асарааб тандаа.

Бообо гэдэг эдеэ
Вова амтархан эдеэ.

Д. ОШОРОВОЙ
суглуулбариhаа.

Барадий МУНГОНОВ

АЙМХАЙХАН ААД, ХОМХОЙХОН

(Үнэн болоhон ушар)

Урдань манай нютагта аймхайхан аад, хомхойхон сэдьхэлтэй Дондой Пахаита гэжэ хоёр ангуушад байhан юм гэлсэдэг. Нэгэтэ намар эдэмнай нютагайнгаа хэдэн ангуушадаар хэрмэшэлжэ гараба юм ха. Хэдыдэхи үдэрөө агнажа ябатараа, Пахантань гэнтэ баахалдайн нүхэ оложо, үдэшэлэн иигэжэ нүхэртөө хэлэбэ ха:

— Дондой, а Дондой, бишни баахалдайн нүхэ олооб. Нүгөөдүүлдээ хэлэнгүй, үглөөхэнүүр хоюулан ошоходоод, тэрээхэниие тоншоходоод орхиёлши, шолмые, Ори ганса баахалдайн өөхэ мяха олон газар хубаахаhаа зоболонтой юумэн үгы. Тэдээндээ харуулангүй, хожом ерэжэ абаашана бээзбди.

Нүгөөдэнь тон ехээр зүбшөөжэ, үглөөгүүр эртэлэн ошохо гэлсэбэд ха. Тиигээд hүүлдэнь унтахаяа хэбтэхэдээ, ехэл удаан үргэhэ нойрынь хүрэжэ үгэбэгүй, иишэ тиишээ эрьелдэжэ, hанаа алдажа, шуухиралдажа зобобо. Мүртэй унтангүй, үшөө харанхы hүни байхада бодоод, галаа түлеэд, сайгаа дахин-дахин халаажа байжа уунад ха. Тиихэ хоорондоо: «Энэмнай, юундэдөө, яатараа үүр сайжа ядаа гээшэб?», «Хари гышэ-э, hүнимнай үсэгэлдэрэйхиhөө ута болошоо юм аабы»—гэлдэжэ байжа шэбир-hабир хөөрэлдэнэд ха. Тэдэниие hүниин тэгэндэ шахуу бодоhые гайхажа, hэргэгшээд хэбтэhэн hархи үбгэн шэхээ наашань гаргаад, хөөрэлдөөень hэмээхэн шагнаба. «Юуниинь болоод, эдэ хоёр иигэжэ унтаха хэбтэхээ болибо гээшэб»,—гэжэ гайхаба.

Тиихээр байтарнь удаахан үүр сайжа, үдэр боложо захалба. Дондой Пахаита хоёр сумаануud соohoo эшэлэгдээгүй жадануудаа, углууда түшүүлhэн сахюур замагтануудаа абаад, бушуухан ябаадхиба. hархи үбгэн hард бодоод, юу хээ ойлгоодхиhон тула мүн лэ жадаяа түргэн абаад, сайгаашье уунгүй, мүнөөхи хоёрой мүрөөр hap hархан, маряагмаряаг гэшхэлбэ. Тэдэнь Абурээ горхондо хойноhoo ороhон багахан хүндын адагта ошоод, салигар хурса жадануудаа эшэлбэ. hархи үбэгэн модоной саагуур хоргодожо байгаад, мүн лэ жадаяа эшэлhэн бээрээ саашаа юун болохоо аaб гээд, тэдэнэйнгээ хойноhoo гэтэсгээн зогсобо. Дондой Пахаита хоёрынь тэрээхэн хүндыгөө үгсэн ябаадхиба. Үбгэн hархи ехэ холо гээгдэнгүй, хойноhoonь даб гэлдэбэ. Хахад модо тухай ябаад, тэдэнь: «Зэ, зэ, хаанаб?!» «Эндэ эндэхэнэ, эндэ эндэхэнэ!» гэлдэжэ мэгдүүгээр гүбэрэлдэн тогтобо. Иишэ тиишээ зангалсан заалсан байтарнь, гэнтэл ойрохон нүхэн соohoo баахалдайн баггүй шанга бархираан дуулдажа, хабархажа ерэhэн хоёрнай бузархан ехээр бахардажа, орбогод гэлдэн өөдөө hүрөөд, бэе бэеэ намналсан, хада руу харайлдашаба.

— Баахалдай!.. Баахалдай!.. Алахам...—гэжэ тарган хара Дондойнь сагаан хөөhэ буран хашхаржа ябаад, салигар хурса жадаяа далайгаад, ташарайгүйхэн Пахантаяа эрьеюулшэбэ ха. Энэ hамбаандань шумууhан бэрхэ hархи үбгэн hомон шэнгеэр урагшаа зурагад гэжэ, нүхэнhөө гүйжэ гараhан баахалдайе сүлөөтэйхэнөөр хадхажа унагаагаад, нүгөөдүүлээ бэдэрэн хараиба. Абурээ горхонойнгоо тэбтэг дээрэ гүйжэ ерэн гэhээнь, тарган хара Дондойнь ташарайгүйхэн Пахантынгаа үрөөhэн булшан hэтэ хадхажархёод, дүрэнхэй хара нүүлэдэ мордонхой: «hэе, hэеыши үгы!.. Яагааш хашан моримши даа. Үгы hэеыши үгы...» гэжэ пүлшэгэнэн, харуудха хара нүүлээ халсартар нэшэжэ, үгзага-тагзага үгсэгэнэжэ hууба. Улаан-эреэн булшангаа үгзара хадхуулhан Пахантань тээ наанань ёложо, шашхажа, саhан дээрэ хүльбэржэ, мухарижа хэбтэбэ. hархи үбгэн уурлахын ехээр уурлаhандаа ой тайгын зэдэлсэ: «hүү-үй! гэжэ үйгаргүй шангаар hүхирбэ. «Амиды ороолонгууд, хара баахалдай харамнажа, хоюулан барижа эдихэ гэжэ ябаhаар, өөhэдөө барюулан алдаба хаят! Шандаган шэнги аймхай аад, яаhан хомхой хобдог сэдьхэлтэй үхэдэлнүүд гээшэбта! Наанаhаатнай миил хунхыса сохижорхиhойб!» гэжэ ганирба. Тиигээд унанги хара нүүлэ дээрэ үгсэгэнэжэ hууhан тарган хара Дондойе хүрхигэр сагаан хүдэлэн дэгэлэйнь захаhаа хобхо татажа бодхоогоод: «Үтэр түргэн моридоо асара, ангуушад нүхэдөө асара! Тулам сумаануудаа асаргты!» гэжэ зандарба. [illegible] дээр урдаhаань хараад: «А?! А?! гэжэ ойлгожо ядан, шэшэргэнэhэн амаараа гүбэрэн байтараа: «Зэ-зэ-зэ-зэ...» гэжэ гэнтэ бузархан түргэнөөр пүлшэгэнөөд, отог балгаан руугаа унажа бодожо ябаад, торожо бүдэржэ ябаад гүйшэбэ. Үбгэн hархи үлыжэ хойноhoonь хараад, үрөөhэн булшангаа hэтэлүүлhэн Пахаита гээшэ үтэр түргэн даб гэбэ. Тиихэ hамбаандань тарган хара Дондоймнай табхайса отогтоо харайжа ерээд, түүдэгээ тойрожо hууhан ангуушадаа обёоржо, нюдөө бэлтылгэн, эбдүүсэн, дүлии хүнүүдтэ дуугарhандал:

— Баахалдай алаабдеэ-э!.. Баахалдай алаабдеэ-э!.. —гэжэ би шадалаараа хашхарба. Тиигээд:— Үтэр түргэн!... Үтэр түргэн!.. Ошохо, ошохо!... Асарха, асарха!...—гэжэ аман соогоо арай дуулдахаар гүбэржэ пүлшэгэнэжэ байгаад, гал дээрэhээ бусалма халуун сайтай хотилоогуудые абажа байжа, арhан тулам руугаа хэсэгээбэ гэхэ.

Баарhан даа, аймхайхан аад, хомхойхон сэдьхэлтэй тарган хара Дондоймнай үшөөл хүсэд мэдээ ороогүй ябаhан зайламар байгаа бшуу даа. hаа-hаа-hаа!...

АРБАН ХОЁР ЖЭЛ

ҮХИБҮҮД! Ази түбиин ехэнхи оронуудта 12 амитанай нэрэнүүдээр жэлнүүд нэрлэгдэдэг юм. Хүнүүд түрэhэн жэлэйнгээ амитанай абари зантай ямар нэгэ холбоотойбди гэжэ этигэдэг. Таанад түрэhэн жэлэйнгээ амитантай өөрыгөө зэргэсүүлжэ үзэгты. Муу юумэнэй байгаа hаа, тэрэнээ үгы хэхээ оролдогты.

ХУЛГАНА ЖЭЛ. Энэ жэлдэ түрөөшэд ажалша, ходол сүлөөгүй байдаг. Тэрэ сагаалмар сэдьхэлтэй, шог зугаатша, наадаша юм. Зонтой тааража ядадаггүй.

Луу, бэшэн жэлтэй таарадаг. Харша жэлынь — **морин.**

ҮХЭР ЖЭЛ. Үхэр ехэ удаан, яаралгүй амитан. Энэ жэлдэ түрөөшэд үгэ дуугүй зон, hайнаар hурадаг.

Могой, тахяа жэлнүүд тааруу. Харша жэлынь — **хонин.**

БАР ЖЭЛ. Энэ жэлэйхид сагаа хооhoop барадаггүй, олон табые шашадаггүй, хэрэг ажалаа бүтээдэг зон. Зоригынь, урагшаа hанааниинь нэгэ бага hаад татахаа hанабашье, амжалта түйлаад лэ байдаг.

Энэ жэлтэй **морин, нохой** жэлнүүд таарана. Харшань — **бэшэн.**

ТУУЛАЙ ЖЭЛ. Туулай жэлэйхид ехэ бэлигтэй, hайн зантай, hайрхуугүй зон юм. Тэдэ hураха, ажаллахадаа бэрхэ. Тиимэhээ зоной hайшаалда хүртэдэг.

Гахай, хонин жэлтэй таарадаг. Харша жэлынь — **тахяа.**

ЛУУ ЖЭЛ. Олон домогууд соо луугай хүсэ шадал, эди шэди харуулагдадаг гээшэ. Луу жэлдэ түрөөшэд хүсэл зоригоор түгэс, hанаhанаа бүтээдэг. Тэдэ огсом, хэдэршэг юм.

Бэшэн, хулгана жэлтэй таарадаг. **Нохой** жэл — харша.

МОГОЙ ЖЭЛ. Энэ жэлэйхид сэбэр, сэсэн байдаг. Могой жэлэйхин залхуушаг байхаа hананадаг, тиибэшье хүсэhэн хүсэлөө бэелүүлдэг.

Тахяа, үхэр жэлдэ эльгэтэй. Харша жэлынь — **гахай.**

МОРИН жэл. Морин жэлэйхинэй хэрэг ажал hайн ябадаг. Тэдэ бүхы хүсэ шадалаа, ухаан бодолоо элсүүлдэг юм. Хүнэй анхарал татаха, олоной дунда ябажа, хүхихэ дуратай. Хүнэй үгэ дуулаха дурагүйшэг.

Бар, нохой жэлтэй таарадаг. **Хулгана** жэл хатуу.

ХОНИН ЖЭЛ. Энэ жэлэйхид хонидтол, сошомгой, тэбдүү, олон зантай. Тиимэhээ тэдэ hанаа сэдьхэлээ хангаагүй, дутуу дундабди гэлдэхээ hанадаг. Тиибэшье бэлэг сэлэг үгэхэ дуратай — энэнь hайн.

Гахай, туулай жэлнүүдтэй эбтэй. **Үхэр** жэл — харша.

БЭШЭН ЖЭЛ. Энэ жэлэйхин сагаан сэдьхэлтэйшье hаа, саааhаа зэбүүрхүүшэг байхаа hанадаг. Тэдэ ухаатай, эрдэм hургаал тээшэ эрмэлзэдэг.

Үхэр, луу жэлтэй таарана. Харша жэлынь — **бар.**

ТАХЯА ЖЭЛ. Энэ жэлдэ бэлигтэй зон түрэдэг. Тэдэ хэрэг ажалдаа абьяастай. Тиимэhээ бүхы сүлөө сагаа, ухаагаа энээндэл зорюулдаг. Харахада, шиидэмгэйшье hаа, дарүу номгон юм.

Могой, үхэр жэлтэй таараха. **Луу** жэл хатуу.

НОХОЙ ЖЭЛ. Нохойе хүнэй нүхэр гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Нохой жэлэйхин үнэн сэхэ, зоной юм. Муу, буруу юумэ усадхахаа эрмэлзэдэг, эхилhэн хэрэгээ дүүргэжэл hанадаг. Үсэд, зүрюу, балай энеэдэ наадагүй зон.

Бар, морин жэлтэй таарадаг. **Луу** жэл хатуу.

ГАХАЙ ЖЭЛ. Энэ жэлэйхид зүрхэтэй, зобоhон тулиhаниие хамгаалдаг, туhамаршa зантай юм. Нүхэдтөө үнэн сэхэ байдаг. Олон үгэгүй, эрдэм hургаалда эрмэлзэлтэй.

Туулай, хонин жэлнүүд таарамжатай. **Могой** жэл — харша.

Арбан хоёр жэл тухай хөөрэжэ үгэбэбди. Түрэhэн жэл тухайгаа уншаад, муу hайниинь сэгнэжэ, хаража хадуужа абагты, туhатайшье байжа болохо.

Нютаг нютагай һонин

ҺОНИРХОЛТОЙ ХЭШЭЭЛНҮҮД

Баир Доржиевич Цыренов Улаан-Үдын Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институт дүүргээд, хоёрдохи жэлээ Уланхаанай дунда һургуулида физкультурын хэшээлнүүдые үнгэргэнэ. Богонихон хугасаа соо хүдэлжэ байһан хүнэй ажалда сэгнэлтэ үгэхэнь бэрхэтэй. Гэбэшье тэрэ хүдэлмэридөө оролдосотой, урдаа табиһан зорилгонуудаа заабол бэелүүлжэ шададаг гэжэ тэмдэглэмээр. Физкультурын хэшээл үнгэргэхэдэнь элдэб тренажернуудай, мүн бусадшье хэрэгсэлнүүдэй дуталдадаг байгаашье һаань, тэрэ тунхаридаггүй. Энэ тэрэ арга олоод лэ байдаг. Тэрэ хэжэ байһан хүдэлмэридөө зохёохы ёһоор хандадаг, эрид шууд хүн юм.

Баир Доржиевич мүнөөнэй эрдэм мэдэсэ дээрэ үндэһэлэн, хэшээлнүүдээ тон һонирхолтойгоор үнгэргэдэг гэжэ спортсменүүдые бэлэдхэхэ гээшэ нэгэ, хоёр жэлэй хэрэг бэшэ ха юм. Физкультура болон спортдо дуратайгаар хүмүүжүүлхэ гээшэ багшын гол зорилго болоно. Элүүр энхэ үетэниие һургаха хэрэгтэ физкультура болон спорт аргагүй ехэ нүлөөлнэ гэжэ тэрэ батаар этигэнэ.

Ухибүүд тэрэнэй хэшээлдэ тон дуратайгаар ябана. Залуу багшын хүмүүжүүлдэг һурагшад районой болон республикын мүрысөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, һайн үрэ дүн түйлэхэдээ, бүри урма зоригтой болоно. Зүгөөр бэрхэ...

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хэшээлэй үедэ.

В. ГАРМАЕВАЙ фототекст.

Ухибүүд хохидохонь

«Малыш» хэблэлдэ үгтэдэг саарһанай жаса ерэхэ жэлдэ 30 процентээр бага болгогдохонь. Ушар тиимэһээ 1991 ондо хэблэгдэхээр түсэблэгдэһэн хүүгэдэй уншаха олохон номууд барлагдахаяа болихонь гээшэ. Тэрэ номуудай тоодо «Буряад арадай онтохонууд», «Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд», «Ород арадай онтохонууд», оронойнмнай түүхэ тухай хөөрэһэн хэдэн боти болон бусад оролсоно. Иигэжэ сэхэшүүлэй гэмээр үхибүүднай хохидохо болоно гэжэ «Рабочая трибуна» газетэ бэшэнэ.

Шэнэ фильмүүд

ҮЛЬГЭР ДОМОГТОЛ...

Гүрэнэй эмхидэ юрын лэ алба хаагшаар хүдэлжэ байдаг Клавдий Иванович Родимцевай үүдэнэй хонхые нэгэтэ үдэшэлэн хэншьеб даа хонгиргобо. Үүдэеэ нээхэдэнь, хэншье үгы. Зүгөөр үүдэнэйнь урдахи талмай дээрэ үзэгдөөгүй ехэ хэмжээнэй пакет хэбтэбэ. Дотоонь — бүхы хоморой хомор эдеэнэй дээжэ; үгы юумэн үгы. Энэ үдэрһөө эхилжэ, Родимцевтанай гэрэй үүдэндэ, үльгэрэйхидэл адляар, элдэбын юумэнүүд табигдаатай байдаг болобо. Үнгэржэ ерэхэдээ, тэрэнэй дачын газар дээрэ нэгэ һүниин турша соо гэр бодошоһон байба. Гэр байра ашаглалгын конторын түлөөлэгшэд гэртэнь ерэжэ, бүхы сантехникыень харийн ороной зүйлнүүдээр һэлгэжэрхибэ. Һамганайнь ажал дээрэ тушаалыень дээшэлүүлбэ. Һургуулида һуража байһан басаганайнь муу сэгналтэнүүд гэнтэ заһагдашаба. Юрэдөө, Клавдий Родимцевай бүлэтэй гайхалтай үзэгдэлнүүд боложо эхилээ. Тиигэд ушар шалтагааниинь ямар гээшэб?

Манайшье ажабайдалда иимэ гоё үзэгдэлнүүд өөрөө ерэжэ, хоморой зүйлнүүд тэнгэриһээ тоб гээд бууһандал боложо байдаг һаа, гоё һэн ха.

Александр Довженкын нэрэмжэтэ киностудида буулгагдаһан **«Допинг для ангелов»** гэжэ фильм соо иимэ ушарнууд тохёолдоно. Түс фильм мүнөө республикымнай хото, хүдөөгэй кинотеатрнуудта гаража байна. Актернууд Альберт Филозов, Лия Ахеджакова, Лариса Удовиченко, Виктор Борцов гэгшэд гол геройнуудайнь рольнуудые гүйсэдхэнэ.

ИНАГ ДУРАН МҮНХЭ

Совет хүн зоной дунда Энэдхэг ороной фильмүүдые хараха дуратайшуул хэзээдэшье олон байдаг. Республикымнай хүдөө нютагуудта энэдхэг кинофильмын гарахада, клубаар дүүрэн зон суглардаг ха юм. Энэ удаа **«Храм любви»** гэжэ ехэ һонин кинокартина гаража байна.

Һара, нарандал адли сэбэрхэн Радхи басаганай гарыень адхажа, зүрхыень эзэлхэ гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ. Индиин мэдээжэ актернууд Митхун Чакроборти Нирупа Рой хоёр гол рольнуудта наадана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нэрлэгдэһэн фильмһээ нэгэ үйлэ харанат.

В. ПАВЛОВА,
киновидео-нэгэдэлэй редактор.

Даам

ЭДИРШҮҮЛ ШАЛГАРБА

Уласхоорондын даамаар Буряадай ССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн һаяхан дүүрэбэ. Эрэшүүлэй дунда 22 хүн хабаадаһан байгаа. Швейцариин гуримаар юһэн тур наадаба.

Улаан-Үдын 10-дахи һургуулиин 11-дэхи классай һурагша Сергей Урбаханов һайнаар наадажа, 9-һөө 8,5 очко абаад, республикын чемпион болоо. Тэрэ хоёрдохи һуури эзэлһэн Буряадай багшанарай институдай 3-дахи курсын студент Баяр Ринчиновтэй тэнсэһэн, бусад партинуудаа бултыень шүүһэн байха юм. Б. Ринчинов 7 очко абаба. Буряадай Эрдэмэй түбэй хүдэлмэрилэгшэ Олег Аненхонов 6,5 очкотойгоор гурбадахи һуури эзэлээ.

Авиационно заводой хүдэлмэришэдэй һууринай 27-дохи һургуулиин математикын багша, спортын мастерта кандидат Нелли Гармаева эхэнэрнүүдэй дундаһаа илажа, чемпионка болобо. 49-дэхи һургуулиин 11-дэхи классай һурагша Марина Аненхонова, авиационно үйлэдбэриин нэгэдэлэй хүдэлмэришэн Наталья Васильева гэгшэд удаадахи һууринуудта гараһан байгаа.

Жэлэй һүүл багта манай республикада уласхоорондын мүрысөөн үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ хабаадаһан МНР-эй суглуулагдамал команда ерэхэ. Тэдэнэй дунда спортын мастернууд Пүрэвдорж, Ганбаатар болон бусад ороходоо юм.

• • •

Даамаар городой һургуулинуудай һурагшадай спартакиада Пионернүүдэй ордон соо болобо.

Хүбүүдэй дундаһаа 32-дохи, 22-дохи, 43-дахи, харин басагад соoһоо 43-дахи, 22-дохи, 32-дохи һургуулинуудай һурагшад онсо шалгарһан байха юм.

Хубиин тоосоогоор хүбүүдэй дундаһаа 22-дохи һургуулиин 10-дахи классай һурагша, спортын мастерта кандидат Владик Бутуханов илалта түйлаа. 32-дохи һургуулиһаа Петя Манжигеев, 22-дохи һургуулиһаа Саша Бутуханов гэгшэд шангай һууринуудые эзэлбэ.

Басагад соoһоо 32-дохи һургуулиин 8-дахи классай һурагша нэгэдэхи разрядтай Женя Буянтуева түрүү һуури эзэлээ, 43-дахи һургуулиһаа Туяна Дашицыренова, 22-дохи һургуулиһаа Оксана Андреева гэгшэд удаадахи шангуудта хүртэбэ.

Сэхыень хэлэхэдэ, 1-дэхи, 2-дохи, 6-дахи интернат һургуулинуудай мүрысөөндэ хабаадаагүй байһаниинь халагламаар.

Ф. ЗАВЕЛИНСКИЙ,
мүрысөөнэй ахамад судья.

«ДАЯН»

23

24

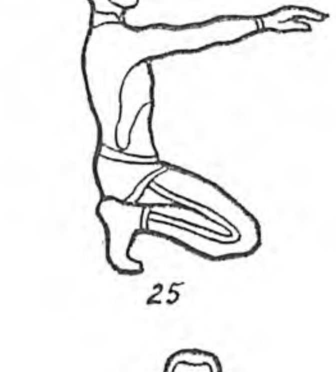

25

26

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь октябриин 17, 18, 19, 23, 24-нэй номернуудта).

Упр. 23. Үглөөгүүр наранай мандаха үеэр аалин нам, сүлөө газарта хүлэйнгөө уланууды дээшэнь харуулжа һольболдуулан һуугаад, гарайнгаа альгануудые мүн дээшэнь харуулан хүл дээрээ хүнгэхэноор дабхарлан табижа, нэгэн сэдьхэлээр жэгдэ гүн амисхаал абажа, энэ хүдэлгөөниие хахад часһаа үлүүтэй хэбэл, таранхай хиие тэгшэдхэн батадхажа шадана.

Упр. 24. Зүүн хүлөө үбдэгөөрөө нугалжа, үльмыгөөрөө газар тулаха. Баруун хүлэй үбдэгөөр зүүн хүлэй шэлбые түшэжэ, хоёр гараараа адхаһан хэбээрээ үбсүүгээ шанга тэбэрижэ, үльмы дээрээ эршэгэнүүр мэтэ эрьелдэхэ хүдэлгөөниие зүб буруу тээшэнь гурбан гурба юһэ дахин хэбэл, бэдэгэн үбшэниие һэргылхэ ба ужанхай бадаганиие багадхаха болоно.

Упр. 25. Үбдэгэлдэн һуугаад, хоёр гараа сэхэ урагшань һанбайн борьбо дээрээ һууха ба бодохо хүдэлгөөе арбанһаа хорин хүрэтэр хэбэл, дотороо хэтэрмээр ба айжа сошоһонһоо болоһон үбшэн аргалхада, туһатай байдаг.

Упр. 26. Үбдэгэлдэн һуугаад, хоёр гараараа үбсүүгээ тэбэрижэ, огторгойе нэгэн сэдьхэлээр шэртэхэ хүдэлгөөниие үглөөгүүр, наранай гарахын урда тээ хахад час шахуу хэбэл, махабадые тэгшэдхэн, сэдьхэлые аажам тэнюун болгохо ба шуһанай гүйдэлые удааруулха болоно.

САГАЙ УЛАРИЛ

Республикын зарим нютагуудта багаханаар саһан ороо хо. Октябриин 26-най һүни шииг нойтон орохогүй. Октябриин 27-до зарим нютагуудта секундын 20 метр хүсэтэйгөөр һалхилха. Хойто зүгэй районуудта һүниндөө 12 градус хүйтэн, бусад нютагуудта 1 градус дулаанһаа 4 градус хүрэтэр хүйтэн байха. Үдэртөө 2—7 градус дулаан, хойто нютагуудта 0—5 градус дулаан байхаар хүлеэгдэнэ.

ЭМХИТЭЙГЭЭР ҮНГЭРӨӨ

Республикын ипподром дээрэ үнгэргэгдэһэн Урилдагшын бүхэсоюзна мүрысөөндэ Улаан-Үдэ хотын спортын бүлгэмүүдэй, һургуулинуудай, предприятинуудай физкультурын коллективүүд хабаадалсаба.

— Зоншалта энэ урилдаанда хабаадагшад хэдэн бүлэгтэ хубаараад, 1600 метрэй зайда мүрысэхэ болоно. Урилдаанда түрүүшын арбан һуури эзэлһэн спортсменүүдтэ барюулагдаха дурасхаалай шан бэлэг арадай депутадуудай Улаан-Үдын городской Соведэй гүйсэдкомой физкультура болон спортын комитет бэлдэнхэй. Урилдаанай зүргэ дээрэ амжалта түйлахыетнай хүсэнэб,— гэжэ мүрысөөнэй ахамад судья В. Н. Аверков суглараашадта хандаба.

Бусадһаа түрүүлэн — 1979 — 1980 онуудта түрэһэн хүбүүд, басагад урилдаанда табигдаба. Эндэ 32-дохи һургуулиин 6—7 һурагшад бусадһаа түрүүлэн ерэжэ, шан бэлэгүүдтэ хүртэһэндөө аргагүйгөөр баясана. Түрүүлэн ерэгшэдэй дундаһаа 6-дахи классай һурагшад Юрий Казазаев, Андрей Колохматов, Артем Дмитриев, Матик Комлев, басагад соoһоо Лена Мандрик, Оля Овчинникова, Мария Житихина, Лена Емельянова гэгшэдые нэрлэлтэй. Эдэнэрые физкультурын багшаар хэдэн жэлэй туршада хүдэлжэ ябаһан В. С. Устинин һурган хүмүүжүүлжэ, хүнгэн атлетикын нюусануудтай тэсэмгэйгээр танилсуулжа ябадагынь һайшаалтай юм. Харин удаадахи зэлжэндэ урилдаһан 12—13 наһатайшуулай дундаһаа 35-дахи, 18-дахи, 52-дохи дунда һургуулинуудай һурагшад шалгарба. Эрхимлэгшэдынь нэрлэбэл, Костя Телешев, Коля Яковлев, Саша Кобелев, Иван Седуков, Женя Рыжко, Оля Колесова, Ира Ванчикова, Тоня Зеленская болон бусад болоно.

Гурбадахи, дүрбэдэхи ээлжээндэ урилдагшадай дунда зүргэ дээрэ одоол ёһотой шанга тэмсэл боложо, сугларагшадые һонирхуулба. Юуб гэхэдэ, 14—15 наһатай боложо ябаһан эдэнэр яагаад түрүү һууринда гараха тухай урилдаанай гурим һайн мэдэхэ болоһон спортсменүүд боложо ябаһанаа харуулаа. Эндэ 18-дахи дунда һургуулиин басагад, хүбүүд бэлэдхэл һайнтай байба. Эдэнэрые физкультурын багша Л. Н. Балаганская хүмүүжүүлдэг юм.

— Һургуулинуудай аха наһанай хүбүүд, басагад һүүлшын ээлжээндэ урилдажа ябана. Харыт, тээ тэрэ РСФСР-эй суглуулагдамал командын гэшүүд, һаяхан ороной түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хабаадалсаһан Алексей Тарасов, Андрей Каргапольцев хоёр сугтаа урилдагшадай урда гараад ябана,— гээд микрофоноор соностоно.

Урилдаанай дүүрэхэдэ эдэ хоёр түрүүлэнхэй, зайгаа 5 минута соо түгэсхэһэн байба. Эдэнэрэй удаа 30—39, 40—49, 50—60, мүн дээшэшье наһатай эрэшүүл, эхэнэрнүүд, гэр бүлөөрөө мүрысэгшэд урилдаанда гараба. Эндэ урданда холын, дүтыньшье зайнуудта урилдахадаа түрүүлжэ ерэдэг спортын ветеранууд мүнөөшье бэлэдхэл һайнтай байба. Жэшээнь, СССР-эй спортын хүндэтэ мастер Федор Капустин, республикын хэдэн удаа чемпион болодог Анатолий Ермэков, спортын мастернууд Иван Бурдуковский, Валерий Дарбаков гэгшэд түрүүлэн ерэжэ үрдеэ. Мүн 50—60 наһатайшуулай дундаһаа ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн А. П. Игумнов, Иван Утенков, Павел Лаптев, эхэнэрнүүд соoһоо багшанарай училищиин хүгжэмэй багша Л. И. Асеева, 8-дахи СПТУ-гай багша Г. С. Белоусова, Улаан-Үдын вагонно депогой хүдэлмэришэн Н. В. Жижелева, «Электромашина» заводой инженер-конструктор Н. Ф. Шилова, авиационно заводой урилдагшадай клубай гэшүүн Л. Ф. Малофеева болон бусад эрхимлэжэ ерэһэн байха юм. Гэр бүлөөрөө урилдагшадай дундаһаа Улаан-Үдын 9-дэхи ЖЭУ-гай хүдэлмэришэн А. К. Телешевтэнэй команда ... һэн байба.

Урилдагшын үдэртэ ... команда хабаадаһан ... Тиигээшье һаа, мүрысөөн ... гуримтайгаар, һайнаар ... хэгдэжэ, бултадаа сэбэр ... та гаража, сүлөө сагаа ... гэһэндөө аргагүй баяр... гэртээ тараа һэн.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. ... даан эхилбэ. 2. Ажалай(н) ... тын ветеранууд Игумнов, ... ков, Юрьев гэгшэд урил... һүүлдэ.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВЭЙ ...

МАНАЙ КОМАНДА — ЧЕМПИОН

Классическа барилдаагаар Россин федерациин бүлгэмүүдэй дунда түрүү һуури эзэлхын түлөө ээлжээтэ мүрысөөн Тамбов хотодо болобо. Дулиишүүлэй дунда үнгэргэгдэһэн мүрысөөндэ хабаадаһан манай республикын барилдаашадай команда түрүүшынхиеэ РСФСР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Командын гэшүүн, СССР-эй, мүн дулиишүүлэй бүхэдэлхэйн наадануудай чемпион болоһон Андрей Захряпин эндэ ехэ үүсхэл, оролдолго гаргаа гэжэ тэмдэглэе. Нютагаймнай хүбүүн 90 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэһэн юм. РСФСР-эй, СССР-эй суглуулагдамал командануудай гэшүүн, гарай дурасхаалта бэлэгүүдэй заводой хүдэлмэришэн Егор Аюшеев, һургуулиин һурагша Зоригто Ринчинов гэгшэд эндэ шалгаржа, түрүү һуури эзэлһэн байха юм. ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Артур Цыренжапов 68 килограммтан соoһоо гурбадахи һуурида гараба.

Урда жэлнүүдтэ ... чемпионууд болоһон ... Захряпин Егор Аюшеев ... һуралсал-һорилго ... үлөөгдэбэ. Эдэнэр Ул... хотодо октябриин ... үдэрнүүдэй нэгэндэ ... дэхэ түгэсхэлэй мүрысөөн... баадаха болоно.

В. БУ...

ТОБШОХОНООР...

БАРИЛДААН. Дүрэ буляалдалгын болон классическа барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн Рим хотодо болобо. «Динамо» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, нютагаймнай хүбүүн — спортын мастер Сырен-Доржо Халтанов энэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, ехэ амжалта түйлаа. Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар С-Д. Халтанов 48 килограммай шэгнүүртэ илалта түйлаба. Харин классическа барилдаагаар тэрэ мүнгэн медаляар шагнагдаһан байна.

• • •

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар городууд хоорондын мүрысөөн Байкальск хотодо болобо. Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй спортклубай ахалагша тренер Цыденжаб Гулгеновэй һурагшад Саян Мункуев, Цыден Цыремпилов гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ илалта түйлаа. Евгений Цыремпилов хоёрдохи һуурида гараһан байха юм.

• • •

Олимпийскэ чемпион, «Эрхүү хотын хүндэтэ эрхэтэн» Константин Вырупаевай шанда хүртэхын түлөө классическа барилдаагаар зоншалта бүхэсоюзна мүрысөөн Эрхүүгэй областиин түбтэ үнгэргэгдэбэ.

Профсоюзуудай спортын бүлгэмэй тренер Сергей Добрынинай һурагшад Зоригто Балданов, Константин Степанов гэгшэд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, бронзо медальнуудаар шагнагдаа.

• • •

Гараха түрэхэһөө дүлии хүнүүдэй дунда классическа барилдаагаар, РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Тамбов хотодо болобо. РСФСР-эй габьяата тренер Валерий Сыдеевэй һурагшад энэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, командаараа дүрбэдэхи һуури эзэлээ.

ЛВРЗ-гэй вагоной кузовай цехэй модошо дархан Андрей Захряпин, гарай бэлэгэй заводой хүдэлмэришэн Егор Аюшеев, түсхай интернат һургуулиин һурагша Зоригто Ринчинов гэгшэд өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ илалта түйлажа, Россин Федерациин чемпионууд болобо. ЛВРЗ-гэй хүдэлмэришэн Артур Цыренжапов бронзо медаляар шагнагдаа.

САМБО. Эдиршүүлэй дунда РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Комсомольск-на-Амуре хотодо болобо. Зүүн Сибириин технологическа институдай нэгэдэхи курсын студент Евгений Пластинин 95 килограммай шэгнүүртэ барилдахадаа, хүрэлдэхи шанда хүртэбэ.

ДААМ. Уласхоорондын даамаар эрэшүүлэй дунда РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Астрахань хотодо болобо. Спортын 15 мастер, мастерта кандидадууд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадалсан байгаа.

Буряадай багшанарай институдай биохимическэ факультедэй 3-дахи курсын студент, спортын мастерта кандидат Баяр Ринчинов энэ ехэ мүрысөөндэ түрүүшынхеэ хабаадахадаа, 13-дахи һуури эзэлбэ. «Гэбэшье тэрэ мүрысөөнэй дүнгүүдээр сэдьхэлээ ханаһан байна» гэжэ тэрэнэй тренер Феликс Александрович Завелинский хөөрэнэ.

СЭРЭГЭЙ - ПРИКЛАДНОЙ ЗҮЙЛ. Спортын энэ зүйлөөр СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Чернигово хотодо болобо. 12 союзна республикын, Польшын, Венгриин, Румыниин спортсменүүд хабаадаһан байгаа. Буряадай багшанарай институдай студент, спортын мастер Сергей Федотов сэрэгэй шэнжэтэй кроссой урилдаанда илажа, СССР-эй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. РСФСР-эй габьяата тренер Владимир Бусовиков тэрэнэй амжалтада ехэ габьяатай юм.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

ЭМШЭЛЭГШЭДЭЙ МҮРЫСӨӨН

Селенгинск тосхондо медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда зунай спартакиадын мүрысөөнүүд болобо. Спартакиадада 16 районой командануудхабаадаа юм. Эдэнэр хүнгэн атлетикээр, теннис шатар наадалгаар болон аргамжа татал гаар мүрысэһэн байгаа.

Хүнгэн атлетикээр үнгэргэгдэһэн урилдаанда Ильинкын больницын команда эрхимлэжэ гараа. Спартакиадын хоёрдохи зүйл-теннис наадалгаар болоһон мүрысөөндэ Кабанскын больницын хүдэлмэрилэгшэд тодорбо. Мүн аргамжа таталгаар үнгэргэгдэһэн нааданда Кабанскын районой командынхид хүсэ тамиртай байжа, баһал эрхимлэжэ гараһан байна.

Шатарай нааданда Улаан-Үдэ хотын түргэн туһаламжа үзүүлдэг больницын команда бусадһаа олон очко абажа, түрүү һуурида гараа. Загарайн, Кабанскын районуудай суглуулагдамал командануудудаадахи һууринуудые эзэлээ.

Спартакиадын нааданда эрхимлэһэн команда, спортсменүүдтэ профсоюзуудай областной комитедэй дипломууд, шан бэлэгүүд барюулагдана.

Л. ГАРМАЕВА.

Сэнхир экран

ЧЕТВЕРГ, 25

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 7.30—«120 минута». 9.35—«Американская трагедия»—4 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. «Суд». 10.50—Футбол. Европын кубогууд. 13.20—Сообщенинууд, мэдээсэлнүүд. 13.30—Время. 16.30—Минии дуратай хасаг дуун. 16.50—«Секретный фарватер». 3-дахи сери. 18.00—«Хэрбээ тэды хүрөө һаа...» 18.45—«Коммунист» журналай «түхэрээ стол». 19.30—Время. 20.00—«16-тай ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 20.45—«Американская трагедия»—4 серитэй уран һайханай фильм. 4-дэхи сери. «Суд». 22.00—Время. 22.30—Шатараар дэлхэйн чемпионатэ. 22.45—Футбол. Европын кубогууд. 01.25—Шэнэ һониной албан.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

МОСКВА. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15—Геометри тухай эрдэм дэлгэрүүлгын фильмүүд. 9.35, 10.35—Хүгжэм. 3-дахи класс. 10.05, 11.05—Испан хэлэн. 11.35 12.35—Литература. 10-дахи класс. 12.05—Ород хэлэн. 13.05—«Сержант милиции»—3 серитэй уран һайханай фильм. 3-дахи сери. 14.10—Аэробика. Американ актриса Джейн Фонда дамжуулгые хүтэлхэ. 15.10—И-С. Бах. 15.30—«Люди на болоте. Полесская хроника»—уран һайханай фильм. 7-дохи сери. «Дни надежд».

УЛААН-УДЭ. 17.30—Киноочерк. 17.50—Байгал. 18.05—«Театр ба харагша». Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй академическэ театрта «Джангар» оперын премьерэ. 18.50—Байгал. 19.10—«Аялга...» альманах (буряад...). «Һургуули мүнөө ба ...дэ». 20.55—Сонос... СКВА. 21.00—«Ам... согты, багашуулы...» солдат Пашкаа ... фильм. 21.35—... Никита Джигурда ... поткино хотодо ... һайндэр. 22.40—СССР... ховно Соведэй ... 23.10—РСФСР-эй ... ведэй сессиин ... «Тихая квартира»... най фильм (Чехосл...) — Баримтата фил... Морин спорт.

НАШ АДРЕС:
670000, УЛАН-УДЭ
ул. Каландаришвили, 23

Телефоны редакции: редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни и пропаганды—2-60-91, 2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, агропромышленный—2-63-86 2-64-36, советского строительства и быта—2-69-58; культуры и школ—2-60-21 2-57-63; информации—2-34-05; переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-61; корректорская—2-33-61; выпускающие—2-35-95; собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, г. Северобайкальск—35-73, п. Хоринск—55-6-90, г. Закаменск—31-61, п. Кырен—91-9-79, п. Агинское—3-40-69. Директор издательства—2-37-32, бухгалтерия—2-33-77, вахта—2-56-62.

Газета выходит 300 раз в год. Объем 2 п. л. Индекс подписки газеты 50901

Газета отпечатана республиканской типографией Госкомиздата Бурятской АССР Директор 2-40-45
Заказ № 246.